

TRANSILVANIA

(Buletin de tehnică a culturii.)

Cuvânt rostit în Ziua Unirii 1 Decembrie 1936

de
Nicolae,
Mitropolitul Ardealului.

Cu bucuria cu care primim an de an luminatul praznic al Invierii Domnului, care stă la temelie credinții noastre creștinești, cu aceeași bucurie a toate covârșitoare, întâmpinăm și ziua de 1 Decembrie, pe care a făcut-o Domnul să fie pentru noi, Românii de dincoace de Carpați, ziua mult așteptată a dreptății și a izbăvirii din robia noastră multiseculară, ziua mare și sfântă a învierii noastre naționale și a unirii pe veci cu frații noștri de acelaș sânge și de aceeași lege din cuprinsul pământului românesc.

Nu vom lăsa nici când ca vreo putere ori strâmtorare ori grijă — oricât ar fi de mare — de pe lumea aceasta, să ne răpească ori să ne întunece măcar bucuria, trăită profund din toate fibrele simțirii noastre, a acestei mărețe zile, de care e legată realizarea destinului nostru național. Și de câteori ni s'ar părea c'am fi slăbit în urmărirea tenace a acestui destin, de câteori greutăți și piedeci ni s'ar rostogoli în calea lui, de atâteaori ne vom întoarce, ca cerbul cel însetat, la izvoarele de lumină și de entuziasm ale acestei zile, ca să ne îmbărbătam și facem nebiruite puterile, să sorbim duhul înțelepciunii, al unirii și iubirii frățești între conducătorii și în toți fiii neamului nostru.

Ziua de 1 Decembrie a fost coborâtă din eternitate și așezată în centrul istoriei noastre, ca să simțim prezente

in ea, toate suferințele și jertfele izbăvitoare ale trecutului, toate nădejtile și aspirațiunile mari ale viitorului nostru.

Cuvine-se ca recunoscătoarea noastră aducere aminte să se îndrepte astăzi către toată truda și munca păstrătoare de neam, din generație în generație a înaintașilor noștri, către toți eroii cunoscuți și necunoscuți și către toți mucenicii neamului cari, deoparte și de cealaltă a Carpaților, au adus jertfa prin care ni-au răscumpărat mântuirea și ni-au hărăzit soarele libertății și al unirii de astăzi.

Slăvită să fie deapururi îndeosebi memoria celor opt-sute de mii de frați ai noștri, cari cu prețul vieții lor, ne-au izbăvit din greaua și îndelungata noastră robie.

Pe veci neștearsă va rămânea în inima Ardealului recunoștința către marele Rege-liberator Ferdinand I.

Înainte jertfei lor și a Lui, cu o cucernică emoție și cu profundă evlavie, ne plecăm astăzi genunchii și sărbătorește ne legăm în conștiințele noastre, că, între orice împrejurări și cu orice jertfe, le vom păstra întreagă moștenirea.

Dar când cu aceste înălțătoare simțeminte în inimi, prăznuim noi, iubirii mei, ziua de 1 Decembrie, de dincolo de granița apuseană a țării noastre se ridică un sgomot surd de protestare, care vrea să ne tulbure sufletele și să ne conteste moștenirea în care am intrat pe bună dreptate. Vecinii noștri din acea parte își strigă supărarea și-și poartă jalba în lume pe la toate ușile, că statul lor le-a fost sfârșit în bucăți — și-l cer înapoi. Motivul cererii lor este că l-ar fi stăpânit o mie de ani și acum n'ar mai fi putând trăi fără el.

Acest motiv însă, pe de-o parte este o dovadă de slăbiciune de o mie de ani, de altă parte este o gravă auto-acuză pe care — fără să-și dea seama — și-o aduc ungarilor înșiși lor și statului lor „milenar“, cum le place să-l numească.

Slăbiciunea Ungurilor stă în faptul real, că în decurs de o mie de ani n'au fost în stare să umple pământul pe care zic că l-au stăpânit. Și n'au fost în stare, fiindcă încă înainte cu o altă mie de ani, aici pe acest pământ eram prezenți și-l umpleam noi, iar în alte părți erau alte neamuri

— și toți împreună eram mai număroși decât Ungurii. Pe lângă tot greul asupririi și al maghiarizării cu sila, noi am rămas tot noi, cu făptura noastră românească, cu totul deosebită de a Ungurilor și cu dreptul nostru la viață națională întreagă — și celealalte neamuri au rămas tot ele, cu acelaș drept al lor. N'a trebuit să vină decât o suflare de vânt mai puternic, pentru ca această nefirească alcătuire de stat unguresc, ca și întreaga piestriță monarhie a pajurei cu două capete, să troznească din toate încăieturile sale putrede și să se destrame în toate petecile din care era cârpită, iar pe ruinele ei să răsară, ca niște organisme vii, statele naționale în care și-au integrat viața națiunile ținute până atunci în robie. Ungurii și-au realizat și ei visul lor de a avea un stat unitar național maghiar, între granițele lui firești de astăzi. Astfel, războiul purtat în numele principiului național și consecințele lui, au creat condițiile prielnice pentru acest proces politic, aducător de epocă nouă, care a decurs cu implacabila necesitate, cu care se petrec fenomenele naturale. Mai puteau oare Ungurii să oprească în elementara sa desfășurare acest proces istoric? Nu! Și n'au putut.

Dar acum, incorigibili și incapabili de a se adapta realităților, ei se iau la luptă cu imposibilul. Vreau să întorcă înapoi din cursul ei istoria! Sunt astăzi singurul popor reacționar în Europa. Ca toți reacționarii, ei sunt lipsiți de psihologie și perspectivă, fără cunoștință reală de oameni, fără capacitatea de-a sesiza problemele timpului și de-a adânci situațiunile politice, neajutorați în fața celor ce le flatează însușirile închipuite și le menajează slăbiciunile reale. Spontaneitatea lor lărmuitoare, ca a tuturor reacționarilor cari se agită și protestează, este numai aparență de moment și nu este expresia curajului care izvorește dintr'o voință stăruitoare și neînduplecată. Destul de superficiali ca să nu vadă greutățile infinite și invincibile ce li se pun în cale, ei cer simplist revizuirea procesului irevocabil al istoriei.

Am avut o mie de ani de stăpânire — zic ei — și am pierdut-o: să se întorcă înapoi! Aceasta-i logică ungurească! O, dar o stăpânire asupra unei proprietăți care nu este a

ta și care nu ți se cuvine, cu cât este mai lungă, cu atât este mai nedreaptă și cu atât te acuză mai aspru nedreptatea ei. O mie de ani de stăpânire ungurească n'a fost pentru noi altceva decât o temniță de o mie de ani. Și dintr'o temniță de o mie de ani, astăzi, după un războiu care a creat așezări politice pentru libera dezvoltare a națiunilor asuprite, mai ai îndrăzneala să-ți formulezi un titlu de drept uzufructuar perpetuu asupra unor națiuni cari n'au venit din Asia și nu trăiesc în Abisinia, ci trăiesc în centrul Europei și, ca noi, ne tragem originea din strămoși cari nu și-au plecat grumazul sub nici un jug străin?! Dar, spuneți cu toții, mai e posibil să ne întoarcem o singură zi măcar în temnița ungurească?! Ori, suntem noi obiect de compensație bun de dat, de dragul unei interesate alianțe cu Ungurii?! Cu conștiința demnității noastre de latini, respingem această gândire de om trufaș a oricui, chiar când vine dela Milano ori de pe malurile Tibrului! Fără să ne simțim un moment măcar tulburați în drepturile noastre și amenințați în siguranța noastră de o impetuoașă oratorie ocazională, ne doare că a pornit de acolo de unde mai puțin ne-am fi așteptat.

Vecinilor noștri dela Budapesta, cu apetituri revizioniste, le spunem răspicat în auzul lumii întregi, ca și acum optsprezece ani din cetatea lui Mihai:

Procesul istoric dintre noi s'a încheiat; sentința a fost pronunțată definitiv și este inapelabilă, fiindcă a fost sancționată de voința unanimă și neinduplecată a națiunii române și a fost binecuvântată de Dumnezeu, care poartă grijă să se realizeze dreptatea cea eternă între popoare.

Pentru voi și pentru nimeni de pe lume n'avem de cedat din pământul scump al țării: Nici-o brazdă!

Nu se poate opri în loc, nici întoarce înapoi cursul istoriei noastre naționale, pe care astăzi îl simțim pulsând mai puternic în noi și în conștiința integrală a naționalității noastre. Destinul unui popor se decide înlăuntrul lui. De aceea, datoria cea mare a noastră a tuturor este: să înoințim fiecare în noi și prin noi forțele morale ale națiunii și cu toții împreună să consolidăm patrimoniul național, dând existenței noastre politice toată consistența și formația sa

națională. Să clădim pe temelia tradițiunii de vieață românească și să purtăm paladiul ei cu pietate neprihănită pe tot întinsul patriei. Să avem încredere în virtuțile nașiunii, în destoicia și capacitatea de jertfă a ei. Prin munca noastră închinată în fiecare zi și în fiecare ceas binelui de obște, să ne dăm cu toții contribuția maximă la întărirea nașiunii. Noi trăim prin ea și ea trăiește prin noi și va trăi prin cei ce vor veni pe urma noastră. Precum prin legea gravitașiunii suntem legași de acest pământ pe care ne mișcăm, tot așa, ba dacă se poate chiar mai mult, să ne legăm prin puterea iubirii de patria și de nașiunea noastră. Lor să le slujim cu supunere și ascultare de Dumnezeu. O nașiune care-și cunoaște destinul ce-i este hărăzit în planurile Provedinței și se leagă cu toată virtutea de el, nici portile iadului nu o vor birui.

Acesta este crezul nostru de Ziua Unirii — și de toate zilele.

Din mijlocul praznicului acestei slăvite zile, din inima întregului Ardeal, să strigăm cu toții:

Trăiască Regele! Trăiască Românta întregită și pe vecl nedespărțită!

„Astra“ și revizionismul

de I. Agârbiceanu.

În mijlocul muncii sale culturale, pentru luminarea poporului român dintre Carpași și Tisa, „Astra“ a rămas adânc și dureros surprinsă de declarașiunile Ducelui Mussolini făcute, de curând, la Milano, referitoare la dreptatea ce ar trebui făcută Ungariei, pe care a numit-o „marea mutilată“. Era firesc ca „Astra“ să înregistreze cu mai mare mâhnire decât alte organizașiuni culturale și nașiionale, declarașiunile marelui bărbat de Stat al Italiei, deoarece ea lucrează de 70 de ani chiar pe teritoriul pe care Ducele îl socotește amputat, din trupul Ungariei, Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul — și ea știe mai bine de ce a fost necesară opera ei culturală de până la untre și ce o face necesară și azi. Activitatea „Astrei“ a fost necesară în trecut pentru

a contrabalansa opera de maghiarizare forțată a guvernelor ungurești, a populației compacte românești de pe întinsul acestui teritoriu, în urmărirea funestei himere de a crea un Stat național unitar maghiar. Dacă regiunile amputate din trupul Ungariei ar fi fost vreodată ungurești, nu aveau nevoie nici guvernele ungurești de opera de maghiarizare a lor, nici „Astra“ de acțiunea ei culturală prin care întârea rezistența națională a neamului românesc de pe acestea platuri. Dacă formidabila ofensivă maghiară din ultimele decenii dinaintea unirii, pentru ideea de Stat național maghiar, nu ne-ar fi lăsat rane adânci în trupul neamului, „Astra“ nu ar avea de luptat și azi cu vindecarea acestor rane. În sate în care înainte cu șaptezeci de ani și biserica și școala și populația, nu cunoșteau altă limbă decât pe cea românească, limba lor maternă din strămoși, „Astra“ trebuie să lupte și azi pentru învățarea din nou a a acestei limbi.

Mărturiile istoriei stau dovadă că regiunile unite pe vecie în Statul român nu au fost nici odată ungurești și că Ungaria chiar, abia de pe la 1848 încoace, a ajuns la gândul să le maghiarizeze cu forța, potențînd aceasta politică dela dualism încoace.

Atunci cum putem fi noi, provinciile dela Apusul Carpaților, membre amputate din trupul Ungariei și cum a putut ajunge aceasta „marea mutilată“?

„Marea mutilată“ până la unire, a fost naștunea română. Însăși inima ei, Ardealul, nu aparținea suveranității naționale. Ungaria n'a ajuns, în realitate, nici cu trupul, nici cu membrele sale în acest teritoriu național, *ci numai cu antenele puterii de Stat*, anormal crescute, datorită împrejurărilor europene favorabile ei și dușmănoase nouă.

Tratatele de pace au tăiat aceste antene și am rămas și noi și unгурii așa cum am trăit de veacuri: Ei în țara lor, pe care nime nu vrea să le-o ia, noi în țara noastră străveche românească, pe care nu o dăm și nu o putem da nimănui.

Iată pentru ce cuvântul Duceului a măhnit adânc „Asociațiunea transilvană pentru literatură și cultura poporului român“. Ea știe ce spune, căci s'a născut înainte cu 70 de

ant, în clipa în care Ungaria a început mai insistent politica sa de a ne schimba în membre ale sale, pe noi celea patru provincii românești dela apusul Carpaților. „Astra“ știe cât a luptat pentru ca încercarea criminală să nu reușească. Și nu a reușit, rămânând noi românii stăpânii reali ai regiunilor pe cari Ungaria vrea să le creadă azi tăiate din trupul său.

Că Ungaria nutrește și azi poftă cari sunt peste drepturile și puterile ei, nu ne miră. Dar ne miră cum un mare conducător actual, al unei mari națiuni surori, a putut să se facă avocatul Ungariei, fie și într'o cuvântare?

Știm: omul mare poate rostii cuvinte tari care să echivaleze cu fapta. Dar cu o condițiune: ca ele să fie spuse într'o cauză dreaptă. Măhnirea noastră are acestea două motive: că declarațiile dela Milano, referitoare la Ungaria, le-a făcut un mare latin și că le-a pus în cumpănă într'o cauză nedreaptă.

Și mai mult decât nedreaptă. Dom numi-o împotriva firii.

Pentru că revenirea la Ungaria a provinciilor românești dela apusul Carpaților, ar fi un lucru împotriva firii, cum nefirească a fost stăpânirea ei deodată peste acestea provincii.

„Astra“ a muncit șapte decenți împotriva încercării nefirești ca prin cultura ungurească să amuțească o limbă și o cultură latină atei între Tisa și Carpați. Românii din Ardeal au luat puterea de a duce această luptă, luând contact cu Roma și prin ea cu vechea cultură latină din Apusul Europei. Cronicarii și istoricii dela Răsăritul Carpaților au vorbit de originea noastră romană, luând contact, prin Polonia cu aceeași cultură latină din Apus. Neamul românesc zăcea bolnav la marginea lacului fâcător de mîmuni al culturii și n'a avut omul care să-l arunce în apă până nu s'au arătat, de-o lature și de alta a Carpaților, bărbații cari au învățat în țările latine din Apus. În veacurile trecute, ne-am păstrat limba și legea numai prin ființa și moștenirea noastră culturală latină.

Și acum un om mare, chiar al latinității, să sprijinească nefireasca cerere a ungarilor ca noi românii dela Apusul munților părinți, — cu tot sufletul, viața și cultura

noastră latină — să fim prinși iarăși de tentaculele unei puteri de Stat străine, pentru a ne mai sbate din nou întru păstrarea limbii și a naționalității? Spunem pentru păstrare, căci de pierderea lor nici umbră de gând nu poate fi. După ce ne-am păstrat-o, lipsiți de multă cultură, prin veacuri, nu vom mai putea-o pierde de-aici încolo, după ce nu numai am luat contact cu cultura latină, ci suntem noi înșine creatori de această cultură.

Trimitem glas până departe pe țărmurul Tibrului și spunem înfăptuitorului Italiel naționaliste de azi: Străne-poții celor înveșniciiți pe columna lui Traian, pe care l-ați recunoaște dintr'o aruncare de ochi în țăranii mândrii ai platurilor noastre, declară limpede și hotărît:

„Ne-am săturat de a fi numai apărătorii limbii și legii românești, a latinității dela Dunăre, Carpați și Mare. Vrem de-aici încolo să fim creatori în același cultură și spirit latin ca și marile noastre surori latine din Apus. Vrem locul nostru sub soare întreg și liber. Suntem în stăpânirea lui și-l vom păstra pe vece apărându-l.

Altfel am ajunge noi nu numai mutilați, ci vrednici de moarte“.

Un îndrumător al culturii poporului : I. Alex. Lapedatu

de H. P.-P.

În 1878 duceau la groapă, în cimitirul din „Groaverii“ Brașovului, pe un tânăr profesor — nici nu împlinise 34 de ani — mort de boala de piept, istovitoare. I. Alex. Lapedatu fusese profesor de filologia clasică la liceul român din Brașov, unul din cele 3 licee și jumătate, pe cari obăduirea mașteră, maghiară, le hărăzise celor trei milioane de români.

După cum era prea firesc, Lapedatu murea sărac și fu înmormântat cu banii adunați printr'o listă de subscriere, în sânul corpului profesoral — dar profesorul acesta a lăsat atâtea nestemate, încât și astăzi lucesc celor ce vreau să le priceapă însemnătatea.

Datele biografice referitoare la I. Al. Lapedatu nu sunt multe, deoarece viața i-a fost scurtă. Născut din părinți plugari, în comuna Colun (jud. Sibiu), în 6 Iulie 1848, a crescut în comuna învecinată, Glâmbocă, a urmat școala poporală din Hosman, la sași, școala secundară (liceul romano-catolic, cu limba de predare germană) din Sibiu, unde a dat și *examenul* de „maturitate“ (bacalaureatul), a trecut mai apoi la București, la facultatea de litere. Aici a cerut o bursă a societății „Transilvania“ și cu ea a plecat la Paris. Din 1868 până în Sept. 1870 a studiat acolo, când a fost silit, din cauza războiului, să plece din Franța și să urmeze cursurile în Belgia, la Bruxelles (Brusela, cum scria el), unde a luat doctoratul în litere și filosofie, în 1871, cu distincție.

Ca tânăr profesor a fost unul din cei mai activi și văzuți conducători ai liceului, profesor ideal, ziarist plin de violetine și de bun simț, scriitor cu reale calități literare.

A colaborat la „Familia“ lui Ios. Dulcan, la „Orientul Latin“, la „Albina Carpaților“, la „Traian“, „Albina Pîn-

dului", „Revista literară-științifică“ — a retipărit în două broșuri unele articole-studii „*Incercări în literatură*“ (1874) și „*Asupra situațiunii*“ (1877).

Cel ce își doarme somnul de vece lângă Andreiu Murașianu și Virgil Oniștu — a fost serbătorit, precum se cuvine, în 21 Noembrie, a. c., când fii săi, gemenii Alex. și Ioan, împlineau 60 ani, urmând munca tot atât de vrednică de laudă a tatălui lor, în cadre mai largi, corespunzătoare spiritului vremii.

Scheit-Brașovului, unde a locuit răposatul, a preschimbat numele unei străzi în „Strada l. Alex. Lapedatu“, nume mult mai atrăgător decât numărul american al unei străzi oarecare.

* * *

I. Alex. Lapedatu a dat multă atenție „Asociațiunii“. În zece și zece de articole a militat pentru ea. A fost un propagandist cultural cu largi orizonturi și cu o deosebită vervă în scrisul său de propagandist.

Iată cum definița I. Al. Lapedatu, la *adunarea noastră generală din Deva, 1874, cultura*, într'o conferință:

„Ce vedem dară la un popor cult? Vedem mai întâi de toate un organism social complex, funcționând regulat prin toate organele sau părțile sale, îmbrățișând deopotrivă toate terenele activității omenești, nizindu pururea spre progresul în bine, în adevăr și în frumos sau mai deslușit: vedem toate clasele societății lucrând, fiecare în direcțiunea sa, pentru binele și fericirea comună națională, pentru progresul și perfecționarea genului omenesc.

„La un popor cult vedem pe locuitorii dela sate, adică pe țărani, lucrând pământul cu cea mai mare grije și după sisteme raționale de agronomie; îi vedem cultivând pădurile și câmpurile, crescând vitele, iarăși, amăsurat luminelor veacului, purtând tot astfel și economia casei. Găsim la dânșii bunele moravuri, virtuțile casnice, cari ajută bunăstarea și materială și morală; sântenta vieții familiare, frugalitatea și cumpătul întru toate; ei excelează apoi prin grija lor conștiențioasă și prin viul interes în trebile comune, pe cari știu să și le administreze cu bărbăție, cu devotament și scrupulozitate. Și ce aflăm pe la orașe?

Aflăm mil și iarăș mil de brațe, ocupate cu industria, manufacturierii și fabricanții, a căror muncă condusă și fecundată de învățătură produce avuții imense, atât pentru indivizi, cât și pentru societate, patrie sau națiune; pe de altă parte întâmpinăm comercianții laborioși și inteligenți, cari dimpreună cu meseriașii formează cea mai puternică clasă a societății, măduva și mușchii corpului național. În locul al treilea un popor cult se bucură de o numeroasă inteligență, care conduce cu dibăcie treburile publice, având în vedere salutea și fericirea tuturor, eserează profesiunile libere, traducând în practică diferitele cunoștințe teoretice, cultivă și sporește științele, spre descoperirea adevărului în toate sferele cugetării, înabușește literatura, spre a da spiritelor un nutriment sufletesc, fără de care nu s'ar putea desvolta cum li se cuvine, aduce artele la înflorire, spre înfrumșetarea și desfătarea vieții.

„Afară de acestea la un popor cult vedem biserica moralizând prin gratul și faptele servitorilor ei, iar școala instruind și educând de sus până jos; vedem presa luminând toate clasele societății, luptând pentru principi sântei (sfinte) și pentru idei mari, formând opiniunea publică și stimulând voința la fapte bune; vedem tot felul de societăți și asociațiuni instruind, încercând puterile particularilor spre scopuri generale, cari toate țintesc la îmbunătățirea materială și morală; vedem, în fine, că toți, din toate părțile, spre a susține cultul adevărului, frumosului și binelui, susțin cu destule sacrificii literatura și artele, fac să prospereze instituțiunile cele de comun folositoare, se interesează cu căldură de tot ce este al patriei și al națiunii etc. etc.“

Deoarece ne lipsește spațiul în numărul de față, vom da în unul din numerele noastre viitoare câteva spicuri din articolele sale culturale. Fie că se apără Lapedatu împotriva celor mărginiți, cari nu pot rîposta decât cu „astea-s fraze!“ — de aici numirea de „frazisti“! — fie că analizează miștunea intelectualilor, a „intelligenții“, cum se spunea pe atunci, fie că descrie *cum* își închipuie el o bibliotecă populară model, o expoziție a „Asociațiunii“, prelegerile publice în orașele noastre, fie că vorbește în societatea

doamnelor despre educația fetelor, etc. etc. — observațiile sale pot forma și în ziua de astăzi platforma de discuții și ideile sale pot germina fapte bune, mai cu seamă în viitor, unde propaganda culturală nu este prea dezvoltată.

Am arătat în coloanele revistei, între propagandiștii model, pe Ion Pop Reteganul, pe Dumitru Comșa, pe Gh. Coșbuc, pe Spiridon Popescu. În galeria lor trebuie înșirat cu pietate și recunoștință — din partea noastră — I. Alexandru Lapedatu.

* * *

După cum tatăl lor, așa și gemenii, serbătorii astăzi, au dat multă atenție instituțiunii noastre. După terminarea studiilor universitare, Ion I. Lapedatu a ocupat postul de *secr. II.*, din 15 X. 1904 până la sfârșitul anului 1905. A lucrat alături de Dr. Cornel Diaconovitch. În 11 VII. 1905 a fost ales *membru corespondent* în secția economică, iar în 1912 *membru ordinar* al aceleiași secții. Secția aceasta s'a bucurat și se bucură de multe ori de luminile științifice-economice ale sale. În 1925 a fost ales membrul în comitetul central — activând până în 1930.

Di Alex. I. Lapedatu a fost ales *membru de onoare* al „Astrei“, la adun. gen. dela Arad (1924) — a sprijinit, ca ministru, acțiunile „Astrei“ cu multă energie și a ținut, la rugarea noastră, conferința festivă dela adunarea generală jubilară din anul acesta.

Notă. Cine vrea să citească o biografie mai bogată a lui I. Al. Lapedatu, apoi biografiile celor doi fii serbătorii ai săi, precum și o serie întreagă de articole, contribuții de ale prietenilor, foștilor elevi și a colaboratorilor lor — va face bine să-și procure minunatul volum omagial: „Frații Alexandru și Ion I. Lapedatu, la împlinirea vârstei de 60 de ani“. — (M. O. Imprimeria Națională, București, 1936, 904 pag.) Acolo este analizată pe larg și activitatea de novelist istoric, de poet și de scriitor dramatic, a lui I. Alex. Lapedatu.

Notă. Societatea noastră a publicat în „Biblioteca populară a Asociațiunii“ din penaa lui I. Al. Lapedatu următoarele lucrări: Nr. 21: *Nuvele istorice: „Amor și răzbunare“* și „O tragedie din zile bătrâne“. Cu o notiță biografică și cu portretul autorului. Prefață de Andrei Bărbănteanu, Sibiu 1905.

Nr. 22: *Nuvele istorice: „Moartea lui Asan“* și „O dușmănie cu bun sfârșit“, Sibiu, 1908.

Epuzându-se cele două numere s'au publicat: a) în ed. a II-a (1924) Nr. 134 (ca Nr. 21) și Nr. 136 (ca Nr. 22); b) în ed. a III-a (1936) Nr. 224 (cu „Moartea lui Asan“) și 225 (cu „Amor și răzbunare“ și „O tragedie din zile bătrâne“).

Nuvela „O dușmănie cu bun sfârșit“ urmează să se reediteze altădată.

In legătură cu revoluția dela 1848 din Ardeal

de Ioan Ardeleanu, senior.

Pe nemuritorul și de pte memorie, mitropolit și arhiepiscop de Alba-Iulia și Făgăraș, Alexandru Sterca Șuluțu, unul din ctitorii „Astrei“, mișcarea națională dela 1848, l-a aflat ca vicar al Silvaniei în Șimleu (1835—1850). În părțile sălăjene această mișcare de desrobire, de sfărpare a lanțurilor iobăgiei, a fost condusă de el. Despre aceasta mărturisesc câteva zeci de acte, necunoscute istoriei, pe care le am aflat în arhiva vicariatului Silvaniei. De altfel el însuși mărturisea, într'o scrisoare din 13 Iulie 1848 adresată Ep. Ioan Leményi: „Și așa — pot zice — eu singur țin în tot Sălajul pacea, rândul cel bun și subordonația“.

Din aceste acte, pentru a cunoaște munca și sufletul său în vâltoarea revoluției dela 1848—49, dau azi unul publicității.

Acest act, respectiv această circulară, este în strânsă legătură cu întrebuirea limbii românești în administrațiile îndată după revoluție și cu conscrierea pagubelor suferite de naștunea noastră în această revoluție.

Cunoașterea rezultatului cules pe urma acestei circulare — ea fiind adresată tuturor conducătorilor spirituali ai naștunii noastre din Ardeal, — cred că ne-ar fi de mare folos. Nu numai pentru a contrabalansa propaganda revoluționistă care se sprijinește și pe anumite teorii de istorie, dar și pentru a cunoaște puterea de viață a naștunii și mai ales pentru a ne însuși în munca de reparare a nedreptăților istorice de care părtăș a fost acest obidit neam.

Iată cum glăsua marele vicar:

„No. 148 Die 27 o. Oct. 1848.

Omnibus Archi-Diaconis, et Parochis G. Cath. ex Sylvania.

Extractul acesta de publicare, cu acela rânduală vi-l împărtășesc, ca cunoscând dintr'ânsul dreptul Naționalității și a limbii noastre, pe preoți și printr'ânsii pe popor

să-l luminați, să-l deșteptați și să-l îndemnați, ca cu tot prilejul și în toate cererile și plânsurile lor la orice fel de dirigători negreșiți să se folosească cu el așa cât:

1. Toate instanțele lor, cari vor avea de a-l da la supremii sau subcomisarii împărătești a cercurilor — ori de ce fel de națiune fie aceea — le vor da în limba matcii sale românește și vor avea de a pofti pe dânsule rezoluțiuni iar românești, dacă unii dirigători n'ar voi a le primi, sau a le da rezoluțiunea românește, să se plângă aici la mine și eu votu priveghia, ca drepturile națiunii noastre să nu se vatem și să nu rămână fără fruct.

2. Fiindcă Națiunea română după manifestul împărătesc din 2 Decembrie 1848 și după legile monarhiei date de înălțatul nostru împărat la 14 Martie 1849 are drepturi asemenea cu alte nații și alte națiuni nu au drepturi mai mari decât națiunea română. Și așa prin mai sus pomenitele legi are drept de a-și cultiva, procopsi, desvolta și în lucrurile publice religioase și politice a-și folosi limba sa cea națională românească, comunitățile românești au dreptul de a pofti, ca precum la alte dirigători mai înalte, la toate comunitățile românești să se așeze și să se pună notarii din națiunea română și aceasta cu atât mai vârtos și cu mai mare dreptate pot pofti și dirigătorii sunt datorii a le împlini pofta aceasta legiuită, cu cât mai mare e adevărul acesta:

a) Că comunitățile de pururea au avut dreptul de a-și alege ele notar sătesc;

b) Că comunitățile dând plată la notarii săi, pe pita și plata comunităților nimeni n'are nici un drept a le pune cu sila notari de altă națiune pe grumazi;

c) Pentru că având națiunea română drept ca și fiii ei să se primească la ori ce fel de dirigători, ea poștește a lua cu fapta în lucrare dreptul acesta alegându-și notarii din națiunea sa și nimeni cu nici o dreptate nu poate pofti dela națiunea română, ca ea să-și lapede pe fiii națiunii sale și cu pita sa și călcarea dreptului natural și de legi dăruit ei, să hrănească pe fiii altei națiuni străine și vitrege;

d) Pentru că la desvoltarea, cultivarea și folosirea limbii românești, în lucrurile și lipsele cele publice și pri-

vate, notarii cei de naşune maghiară, cari literatura şi limba română nu o ştiu, ar fi numai de piedecă şi de mare stavilă desvoltării, cultivării şi folosirii limbii şi naţionalităţii române şi aşa nimeni n'are dreptul a pofti dela Români, ca Românil cu împiedecarea şi omorirea drepturilor şi a vieţii publice, a limbii române, să primească de notarii în sânul său şi pe pita sa, cu înapoterea fiilor săi cel din sângele său, pe fiii altei naşuni străine sau maghiare;

e) Că fără de acela notarii maghiari, nu le-au fost comunităţilor române de nici un bine, fără de mare rău, precum toate timpurile, dar mai vârtos în timpul acest săltaie a revoluţiunii, cu inima sângerată, au simţit Românil de o parte pârându-i, vânzându-i, dându-i la primejdii şi spionându-i pe Români, scriindu-le în loc de jalbe cari le-au spus, perit asupra capului şi nu odată cărţile Românilor, cari au fost siliiţi a-le încredinţa lor, în avutele cu domniul lui cel pământesc şi cu alţi maghiari, vânzându-le şi trădându-le în mâinele domnilor şi pârâşilor lor.

Aceste fiind toate ca lumina de drepte dacă preoştii, cu bună flegmă, da ei cu energii se vor pune înaintea contrariilor — ori cine să fie acela, va amuşi de loc înaintea adevărului, pentru acela să vă servească şi să vă fie de argumente în contra aceluia, cari s'ar nevoi a pune cu sila pe grumazii comunităţilor româneşti notarii de maghiari şi dacă undeva totuşi ar atenta cineva să mă înştiinţaşi şi volu vindeca rana.

Strâns să privegheze fiecare, ca să nu ni se vatem, sau de totului să se omoare dreptul naţionalităţii şi a limbii noastre, „principiis obsta“ că limba e viaţa naşunii şi ştim din tristă experienţă, că până n'am avut dreptul limbii în publica administraţie, naşia noastră a zăcut moartă sau amorţită, ca slabele muşte iarna în crepăturile lemnului.

Mai încolo vă fac cunoscut, că şcolile gimnaziale în Şimleu se vor începe dela 3/15 Noembrie a. c. Cu multă a inimii săltare de bucurie vă pot înştiinţa, precum aceste şcoli gimnaziale vor fi organizate bine cu 6 profesori, dintre cari 3 vor fi din preoşimea română, precum şi la şcoale normale de aici dela minorii un profesor va fi român, cu

atâta dar mai tare să-și aducă pruncul Românii la școală, că numai învățătura poate ridica onorul și feteirea națiunii române.

Mai pe urmă vă înștiințez, că va veni o comisiune, care să scrie, toată paguba și prada ce-a făcut-o Românii rebelii maghariai.

Deci dar toate comunitățile și toți oamenii sau prin notarul său, sau prin preot, să-și însemneze toată paguba ce au avut-o și au pățit-o dela maghariai: precum arzându-le bisericile și stricându-le casele, șurile, poeștile, grajdurile, cotețele, etc.; răpindu-le banii, marhăle, bucatele, hatnele, sculele caselor, vestmintele și sfintele vase a bisericilor, etc.; prădându-le holdele, mălătele, vitile, pomăturile, cu un cuvânt toate însemnându-le până într'un ac, cu tot prețul lor, bine băgând de seamă ca deoparte să nu rămână nimica neînsemnat, că maghariai cu bună seamă alor pagubă făcută de Români încă nu o vor lăsa nescrisă, însă și acela să bage de seamă, ca în punerea prețului numai adevărul să-l urmeze, adecă să nu pună preț mai mare decât a făcut.

Apoi după acela să se însemneze și acela, că din fiecare sat, câți oameni au spânzurat, câți au împușcat, câți au ucis în alt chip și câți au pierit fugind de frica lor și apărându-se de ei? Toate aceste în 3 exemplare, unul carele să-l dea la comisiune, altul carele să rămână în lada eclesiei și al treilea să se trimită atei la vicariat pentru facerea și alcătuirea Istoriei Revoluțiunii acestora și a națiunii române — acurat dară toate să se însemneze și cu mare dreptate, și unde nu vor ști preoștii sau notarii însemna bine, protopopii să-l îndrepteze.

Toamna în ora aceasta căpătând în mână și o publicare a excelenței sale guvernatorul civil și militar baronul Wohlgemuth din 20/8 Oct. a. c. prin care se face națiunii române de știre că reprivind la întocmirea constituțională, de care se face și națiunea română părtașe, milostivul nostru monarh s'au îndurat a așeza cursul de preparanți pentru partea țării de amiază-noapte la școala supremă militară din Năsăud în al 2 lea regiment românesc de graniță; iar pentru partea țării de mează-zi la su-

prema școală militară din Orłath în 1-ul regiment românesc de graniță; cu 50 de stipendii anuale în suma de 12 cri argint și cu cursul de 6 luni, pentru cei mai săraci, cari au lipsă de ajutor. Să facă dar de știre la toată tinerimea română, care ar voi a se pregăti de dascăli în școlile satelor, ca până în 20/8 Noembrie a. e. să-și aștearnă rugămintele sale, instruite cu testimoniile școlare și cu alte atestate, la comanda militară a districtului de care se țin.

O, frățile voastre dară, primind această milostivă rânduală, de grabă să o vestiți în tot protopopiatul frăților voastre.

Aceasta este circulara adresată de vicarul Alexandru Sterea Șuluțu către toți Archidiaconii (protopopii) Silvaniei și, după cum vom vedea mai jos, tuturor conducătorilor națiunii noastre din Ardeal, de pe acele timpuri.

Iată și scrisoarea pe lângă care o trimite acestora din urmă:

„No. Die 28^a Oct. 1849.

Illmo Eppo Non-Unitorum Transilvaniensi Andreo Sarguna — item Reverendissimis vicariis Foraneis G. Catholicis Nassodiensi, Fogarasiensi et Hatzegeiensi, item Reverendissimus Dominis Archidiaconis G. Catholicis Claudiopolitano, Thordensi, A. Carolinensi, Mediensi, N. Enyediensi, Cibiniensi, Marusiensi, Szasz Regeniensi, Meregyoiensi, Bistriensi et plurimis aliis penes Communicationem, dato superius sub Nro 148 a. e. in Vicariatu Sylvaniensi Ordinationis.

Scribitur.

„Deși știu că, ca un zelos și plin de râvnă bărbat fii văpăză în piept iubirea către nația română și ca un prea bun păstor al oilor încredințate, ziua, noaptea, porți grige pentru înaintarea binelui, apărarea drepturilor și mai vârtos acum — când a răsărit soarele dreptății și preste națiunea română — pentru punerea în viață și în lucrare a limbii și naționalității noastre cel române, care din grația prea înduratăului nostru monarch, o am dobândit, totuși fiindcă eu cu unii oficiali împărătești maghiari, cari s'au încercat

a călca aceste sfinte drepturi și cari tot nu uită despotismul maghiar — am avut conflicți, de o parte temându-mă că și pe alte locuri pot să se întâmple încercări nelegiuite de acestea, de altă parte dorind ca toată nația să fie într'un cuget și simțire și în poporul român pe tot locul iubirea și... limbii și naționalității române, să se deștepte și nutrească, am îndrăznit frățeste a vă împărtăși rândulala, care eu la toată preoșimea română, în tot Sălajul, prin O. Frați protopop am slobozit-o, ca de cumva și pe acolo s'ar întâmpla asemenea abuzuri și ați socoti asemenea idel și drepte și legiuite principiumuri a se semăna în inima poporului și pe acolo, să faceți asemenea — că repetându-se încă nu va fi superflu — și să țină tot mai mari și povățuitorii și păstorii poporului român strânsă coînțelegere între sine, pentru înaintarea binelui și a drepturilor prin maestatea sa, dăruite și nașunii române; având înaintea ochilor și păzind către oricine și ori de ce naște să fie, onorul și cumpătul, către Monarchul învăpăiată credință și alipire — de care-i aprins pleptul român — către patrie fierbintea dragoste și către toate naționalitățile dreptul și cuvintuosul respect și frăținătate și pacea de obște cu toate limbile și persoanele“.

Din această circulară, care ne învederează prija ce o purta marele vicar al Silvaniei, Alexandru Sterea Șuluțu, nu numai pentru Sălaj, dar pentru întreagă românimea de dincoace de Carpați, ne-er interesa mai mult azi, conscrierea amănunțită a nelegiuitelor omoruri și a atâtor jafuri săvârșite de bandele ungurești.

Nu știu dacă ceilalți, cărora vicarul Sălajului le-a trimis textul circularii sale de sub Nr. 148—1849, au putut face asemenea conscripții.

Scoaterea la lumină a cât mai multor date, din această latură și mai ales din acele părți ardelene unde puțin se cunosc, ne-ar forma azi prilejul unei reculegeri sufletești atât de necesară, un mijloc de încredere în puterile devieașă ale nașunii noastre și un moment de proslăvire a memoriei Părinților Martiri.

Către Președinții despărțămintelor și cercurilor noastre culturale

de **Dr. Iuliu Moldovan,**
președintele „Astrei“.

Deschizând adunarea noastră jubilară Matestatea Sa Regele Carol II, a rostit următoarele cuvinte :

„Am astăzi o mărturisire de făcut, care, sunt sigur, că tuturor Ardelenilor le va merge la suflet: ființa Mea culturală, substratul omenesc al sufletului Meu, este un produs al „Astrei“, căci este un produs al dascălilor ardeleni...“

„...Sunt aproape 20 de ani de când Eu personal duc lupta pentru întărirea culturală a neamului Meu și dacă am răzbit și reușit să fac — departe de visul Meu, dar totuși — ceva, este că am avut credință, voință și, mai presus de toate, statornicie, care să Mă ducă la izbândă. Sunt sigur, că toți membrii despărțămintelor „Astrei“ vor înțelege acest lucru și că în munca lor de toate zilele, își vor pune toată râvna, dragostea sufletului și statornicia pentru ridicarea și unificarea culturală și sufletească a neamului românesc“.

„Iată rolul primordial al „Astrei“ de azi înainte. Ea a pregătit unirea; astăzi, cu aceeași tărie și dragoste va trebui să o consolideze într'o cultură curat și specific românească...“

Aceste cuvinte regești cuprind cea mai înaltă distincțiune, pe care Asociațiunea noastră a putut-o primi din prilejul împlinirii a 75 de ani de muncă culturală românească. Ele înseamnă o preageneroasă recunoaștere a valorii îndrumătoare a înaintașilor noștri, care de fapt ne-amers la suflet. Cuvintele Matestății Sale sunt și o înaltă aprobare a programului de muncă al „Astrei“, o încurajare și un indemn pentru noi, de a continua lupta pentru cunoașterea și sporirea zestrei noastre etnice, specifice ro-

mânești. În același timp însă Suveranul, încrezător în forțele de acțiune ale „Astrei“, a înstituit-o cu îndatorirea de a munci pentru unirea sufletească a întregului neam românesc, așa cum în trecut a pregătit unirea politică.

În consecință, Domnule Președinte, în programul nostru de muncă va trebui să accentuăm acțiunea pentru păstrarea și regenerarea patrimoniului nostru etnic, specific românesc și pentru unirea sufletească a tuturor Românilor. În ce privește intensificarea acțiunii noastre culturale specifice românești, secțiile noastre geografică-etnografică și artistică au fost invitate de a ne arăta calea cea mai potrivită de urmat și la timpul său, Vă vom comunica punctele programatice, cu cari ar urma să Vă completați activitatea în această direcție.

În privința acțiunii noastre pentru promovarea unitii sufletești, Vă rugăm, ca în anul de muncă, care a început, să dați o deosebită atenție acestei cerințe, folosindu-Vă de orice prilej potrivit pentru a face cunoscute — în lumina dragostei frățești — vieți și fapte, lupte și jertfe românești din trecutul neamului de dincolo de Carpați, a prezenta cu mândrie creațiunile genului românesc specifice celorlalte regiuni, a căuta tot ce este bun la frații noștri de pretutindeni și a insista asupra faptului, că rostul nostru al tuturor, este de a ne păstra și cultiva ce avem bun și specific etnic, pentru a putea integra munca și sufletul românesc din toate părțile în eforturi unite spre marele scop al existenței noastre: prosperarea neamului și a țării.

Cielurile de conferințe, cuvântările rostite la șezători, toate manifestațiunile „Astrei“ vor trebui să fie dominate de imperatiul unitii sufletești, a tuturor Românilor.

Ziua „Astrei“ din 1937 (a 2 a zi de Rusali), ca și săptămâna ce-i urmează, vor decurge în semnul aceleiași preocupări. Vă rugăm, să o pregătiți din vreme, mai bine ca în anul trecut, gândindu-Vă că ea va trebui să Vă aducă atât D-Voastră, cât și „Astrei“ centrale mijloacele materiale pentru a putea realiza o parte cel puțin al programului de muncă.

O parte a publicațiilor „Astrei“ din anul 1937, va fi pusă la dispoziția problemelor, a căror rezolvire Marele Stat Sa, Augustul nostru Președinte de onoare, le-a pus — cu o atât de obligatoare încredere — în sarcina „Astrei“.

În același timp, Dă rugăm să nu neglijați preocupările programatice curente ale Asociației noastre. În decursul acestui an cultural, sperăm că toate despărțămintele vor înființa școale pentru țărani și se vor nzuia a realiza și școale pentru țărance, cari au dat rezultate surprinzătoare în toate despărțămintele unde au luat ființă în ultimul an. În centrele urbane însă, despărțămintele noastre ar trebui să se intereseze mai mult ca până în prezent și de propășirea culturală a păturii muncitorești, organizând cursuri sistematice deosebite pentru muncitori și muncitoare, având — ca și școalele țărănești — rosturi atât utilitare, cât și etnice și sufletești, cursuri, cari se pot organiza fără cheltuieli deosebite.

Dă rugăm mai departe, să Vă interesați în mod special de organizarea Șoimilor, care se adresează în deosebi tineretului și este menită să devină o instituție de bază a activității „Astrei“.

Necesitatea sistematizării și intensificării propagandei în cadrele „Astrei“

de Ion Breazu.

Serbările jubileului de 75 de ani ale „Astrei“ au luat proporțiile unei grandioase manifestații naționale. Ele au avut darul să impună din nou „Asociațiunea“ în rândul instituțiilor cari susțin ființa și prosperitatea noastră etnică. S'au spus cu acest prilej cuvinte de înaltă recunoștință pentru înaintașii, cari au zidit această cetate nelimitată a românismului de dincoace de Carpați și au umplut-o cu duhul jertfei lor. N'au fost evocate însă, la serbările dela Blaj, numai umbrele glorioase ale trecutului, ci și poruncile grele ale ceasului de față. M. Sa Regele, în discursul rostit cu acest prilej, a cerut dela „Astra“ nu numai pro-

grame frumoase, ei și „o desăvârșită voință de izbândă“ a lor, pentru ca Asociațiunea să-și ducă la îndeplinire noua ei menire: consolidarea Unitii „într’o cultură curată și specific românească“. Reprezentanții celor mai de seamă instituții ale noastre au arătat de asemenea, în cuvântările lor, cum ochii tuturor se îndreaptă astăzi cu încredere spre „Astra“, ca spre o oază a nădejdilor noastre de mai bine. La Blaj n’a fost așa dar, numai încununarea unei opere, ci acolo a răsunat și un energetic apel la datorie. Miile de delegați ai despărțimintelor noastre, n’au dus dela această adunare numai mângâierea recunoașterii muncii lor, ci și convingerea că poartă pe umeri o înaltă și grea misiune. Vor fi așezat ei această misiune în altorul conștiinții lor? Vor împărtăși-o oare nenumăraților soldați cari luptă în tranșeele „Astrei“? Vor face oare din ea, mai mult decât o frază de sărbătoare, o poruncă de fiecare zi? Iată întrebările pe care și le pun în mod stăruitor cei ce au astăzi în mână destinele Asociației noastre. Lămurirea, introducerea în conștiința tuturor și permanentizarea comandamentelor „Astrei“, este astăzi grija lor de căpetenie. Problema propagandei în cadrele Asociației se așează deci iarăși pe întâitul plan al preocupărilor noastre.

„Astra“ este o societate cu organizațiunile foarte numeroase și variate, cu atât mai variate, cu cât la baza lor stă un principiu de largă autonomie și inițiativă locală. Înțelegându-se înainte de toate pe voința de muncă și jertfă pentru binele obștesc a membrilor ei, Asociațiunea are încrederea că această voință este izvorită din substratul cel mai nobil al ființei lor, a cărui înăbușire și siluire ar fi o mare greșeală, mai ales astăzi când suntem încolțiți atât de amarnic de hidrele egoismului și ale materialismului. Libertatea inițiativei locale a și dat până acum rezultate, cu care „Astra“ se mândrește pe drept cuvânt. Ceea ce regretăm nu este numărul lor mare, ci faptul că ele n’au putut intra în patrimoniul comun, în plenitudinea lor, n’au putut fi împărtășite tuturor muncitorilor în ogorul „Astrei“, pentru a fi fructificate cu maximum de rezultate. E adevărat că, având mai demult această grijă, Asocia-

flunea a transformat revista *Transilvania* în „buletin de tehnică a culturii“ tocmai pentru a înregistra aceste inițiatve și a le difuza pe întreg cuprinsul „Astrei“. Din diferite motive, pe care nu le putem înștra acum, ele n'au fost semnalate toate și, mai ales, n'au fost imitate în măsura în care ar fi meritat-o. În noua ei formă *Transilvania* tinde să fie o arhivă documentară a tuturor înfăptuirilor și metodelor noastre de lucru. Câți dintre conducătorii despărțămintelor noastre — pentru a nu mai aminti pe conducătorii Cercurilor culturale — răsfolesc însă cu cu grijă această arhivă, căutând să verifice cu oamenii și realitățile mediului lor, inițiatvele care au dat rezultate strălucite în altă parte, sau planurile de lucru ce li se propun? Iată de ce am crezut că este necesară o mai vie difuzare a realizărilor noastre, atât pentru a aduce în felul acesta o modestă dar justificată recompensă celor ce le-au săvârșit, cât și pentru a le face să rodească pretutindeni unde este nevoie. Câțiva din conducătorii despărțămintelor au prezentat ei înșiși înfăptuirile lor în paginile revistei noastre. Numărul acestora însă — durere — este foarte mic. Și aceasta nu din vina noastră. Vom căuta de acum încolo să cunoaștem pe conducători și realizările „Astrei“ în însuși mediul lor, sub toate fețele și cu tot „farmecul lor real și ne vom nizu să împărtășim aceste realizări tuturor, nu numai prin coloanele acestei reviste, ci prin contactul și îndemnul personal, dela despărțământ la despărțământ, stând de vorbă cu membri comitetelor acestora, sau dându-le lămuriri în scris, ori de câteori ni se vor adresa.

Inițiatva locală nu este însă singura linie pe care merge „Astra“. Dacă s'ar întemeia numai pe acest principiu atunci conducerea ei n'ar avea altceva de făcut decât ar înregistra, sprijini, coordona și răspândi aceste inițiatve. Asociațiunea noastră are însă înscrisă în Statutul ei o ideologie, pe care comitetul ales în fruntea ei și-a luat angajamentul să o fructifice pe întreg teritoriul ei de activitate; ea are, mai ales sub noul ei președinte, o orientare bine delimitată spre ceea ce de prin 1926 încoace, s'a cuprins sub noțiunea de „biopolitică“, introdusă astăzi și în statute. Prin această doctrină îndejuns de lămurită de dl. Iuliu

Moldovan, în miezoasele dsale studii și mai ales în discursurile dsale prezidențiale, rostite toate cu o convingere aproape religioasă, Asociațiunea a ancorat în mijlocul celor mai permanente și mai acute probleme ale neamului nostru, de astăzi și de totdeauna. Biopolitica are darul de a se identifica în eternitate cu ființa noastră etnică. Trebuie să tindem fără de a ne cruța nici o osteneală, la așezarea tuturor organizațiilor noastre pe această linie generală de luptă. Rănilile de care suferim crâncen astăzi, primejdiiile cari se ridică amenințătoare la orizont, ne impun înșiruirea tuturor pe acest front unic, de apărare și validitate maximă a patrimoniului nostru etnic. Conducătorii tuturor organizațiilor noastre trebuie familiarizați așadar cu toate aspectele acestei doctrine. Pentru ca realizările noastre să fie mai masive și mai grabnice, avem nevoie de o unitate de program și de metode de lucru. Prin *Transilvania* și prin contactul sporadic — fie personal, fie în scris — a membrilor Comitetului central cu despărțămintele, ne-am năzuit și până acum să atingem această unitate. Credem că prin contactul viu și permanent cu despărțămintele, pe care Secretariatul Propagandei îl va realiza, ne vom apropia și mai mult de acest postulat, atât de scump nouă.

Pentru ca propaganda noastră să fie cât se poate de efectivă avem nevoie, înainte de toate, de o cunoaștere precisă a organizațiilor noastre, a înfăptuirilor și a mediului în care lucrează. Prin rapoartele pe care despărțămintele le-au înaintat Comitetului central, am atins și până acum în parte această ființă. Spunem în parte numai, căci, durere, nu toate aceste rapoarte sunt redactate într'un spirit de obiectivitate, multe din ele sunt apoi prea sgarcite în informațiuni. Mai mult — ceea ce este și mai dureros — se găsește în fiecare an destule despărțămintele cari nu se osteneșe să cuprindă nici măcar în câteva cuvinte activitatea lor. Credem că prin contactul frecvent, pe care îl vom avea cu frunțașii de pretutindeni, vom reuși să umplem această dureroasă lacună, ajungând odată în stăpânirea întregului material trebuincios pentru alcătuirea atât a unui *fișier* al despărțămintelor și a Cercurilor cul-

turale, cât și a unei hărți și a câtorva tablouri grafice a tuturor înjăpturilor noastre. Aceste mijloace elementare de informație, executate cu maximum de precizie, ne sunt extrem de necesare în acțiunile ce întreprindem. Înarmați cu ele mai putem să ne orientăm rapid, în orice moment, asupra punctelor slabe ale organizațiunii noastre; vom ști, de pildă, unde e nevoie de o multiplicare și reactivare a Cercurilor culturale, a organizațiunilor șolmărești, a școalelor țărănești, a corurilor sau a altor mijloace de difuzare a culturii; vom putea avea la dispoziție mijloace comparative, care ne vor ajuta să distribuim modestele noastre ajutoare după necesități reale; vom putea, în sfârșit, să comunicăm, atât în țară, cât și în străinătate, materialul informativ asupra activității și realizărilor noastre, care ni se cere mult mai adesea decât se crede, și pe care, în lipsa acestor mijloace de orientare, suntem adesea în imposibilitatea de a-l împărtăși.

Cu aceste mijloace de informație bogată și reală vom putea apoi să studiem mai de aproape instituțiile noastre și să le înzestrăm cu o tehnică de lucru mai efectivă și potrivită cu mediul nostru. Între acestea un loc de întâietate ocupă Școala Țărănească, această binecuvântată inițiativă a despărțământului de Sighet, adoptată astăzi, într'o splendidă emulație, de o mare parte din despărțămintele noastre. S'au publicat până acum, fie în *Transilvania*, fie în alte reviste sau broșuri, numeroase studii și articole asupra acestei instituții. Cu toate acestea, suntem departe de a cunoaște întreg mecanismul ei de funcționare și mai ales de a ne fi fixat asupra tuturor obiectivelor ei. Așa cum a procedat și altădată, „Astra“ a lansat ideea, lăsând apoi despărțămintelor întreaga libertate de acțiune chiar și atunci când unele Școli s'au întemeiat cu ajutorul bănesc al Comitetului central. Această perioadă de experiență, atât de bogată în învățăminte, trebuie să se apropie însă de sfârșit. Trebuie să ajungem la o sistematizare, atât a Școalelor noastre pentru țărani, cât și a celor pentru gospodine, să fixăm norme unificate de recrutare a corpului didactic și a elevilor, să punem la dispoziția tuturor o programă analitică bine chibzuită și să procedăm la perma-

nenlizarea acestei instituii, acolo unde se poate. Această sistematizare este cu atât mai necesară, cu cât am putut constata că unele Școale pornite cu cea mai perfectă bună intenție, nu au corespuns întru toate scopului lor inițial. Se risipește astfel în mod inutil o muncă prețioasă și se dă prilej la critici nedrepte din partea adversarilor noștri și la motive de descurajare a despărțimintelor, care n'au încercat încă acest admirabil mijloc de propagandă culturală.

Același lucru se poate spune, într'o anumită măsură, și despre „Șotmil Carpaților“ cu toate că ideologia și metodele lor de organizare și funcționare sunt mult mai bine studiate.

Ori în ce parte privim, pe întinderea bogată a Asociațiunii noastre, ne vine îndemnul accentuării și tehnicizării propagandei. Se vor găsi, poate, mai ales printre vechii Aștriiști, unii care vor zâmbi la auzul acestor cuvinte. „Astra“, v'or spune aceștia, a ajuns la rezultatele cu care se mândrește astăzi, nu prin „tehnică“ și „sisteme“, ci prin risipă generoasă de idealism curat. Ii rugăm însă pe toți aceștia, să nu uite că obiectivele spre care se îndreaptă astăzi Asociațiunea, sunt mult mai complexe, decât înainte de război și reclamă un studiu mai temeinic din partea aceluia care vreau să le atingă. Dacă vor arunca apoi ochii peste hotare, vor constata acolo cum propaganda sistematică a ajuns una din cele mai puternice arme de influențare și stăpânire a maselor. În deosebi, în țările de dictatură, miniștri propagandei și „maștrii de ceremonii“ sunt aleși dintre cei mai destoinici oameni ai regimentului. O propagandă bine susținută și savant organizată, poate târî mase întregi spre obiective false; ea este cu atât mai efecace, atunci când servește scopuri ca ale „Astrei“, de a căror noblețe și urgență necesitate, nimeni nu se îndolește. E adevărat că „Astra“ nu dispune încă de Presă, Radio și Cinema, cele mai iscusite arme ale propagandei moderne. Modestele ei mijloace de propagandă, trebuie transformate însă în spiritul tehnicii noi. Cei cari au avut norocul să asiste, la Adunarea generală dela Brașov, au rămas adânc impresionaiți de revelatoarea co-

muncireare făcută acolo de dl Dr. Iuliu Hașleganu, preș. despărțământului Cluj, asupra *Tehnicii Propagandei la sate* (apărută în Bibl. „Astra“ sub Nr. 18).

Nu știm câți din conducătorii despărțământelor noastre au aplicat metodele propuse în acea comunicare. Atâta știm însă că în despărțământul Cluj, ele au dat rezultate cu totul neașteptate. Sate care uitaseră frumusețea cântecului și a portului românesc, și le-au însușit și le cultivă cu o râvnă care te umple de uimire și de încredere în puterea de viață a rasei. Viața națională renaște aici, în mare parte datorită acestei propagande, ca atinsă de o baghetă magică. Ceea ce s'a realizat aici într'un deceniu, cu vechile mijloace nu s'ar fi putut atinge nici în patru decenii. Experiențe ca acestea arată cum entuziasmul generos, atunci când se unește cu știința, poate înfrânge tirania vremii.

Importanța pășunilor pentru creșterea vitelor

(Conferință populară model)

de **Prof. I. Ojoiu.**

Țara românească are o populație a cărei principală ocupație este agricultura. Aproape 80% din locuitorii ei au această indeletnicire astfel, că și prosperarea țării este în strânsă legătură cu progresarea și înflorirea vieții ei agricole.

Agricultura are îndeosebi 2 ramuri principale, prin cari se caută a se valorifica rodnicia pământului: cultura plantelor și creșterea animalelor.

Preponderanța uneia sau alteia din aceste două ramuri a stat în legătură cu diferite împrejurări, fără îndoială însă că împrejurarea cea mai priincioasă pentru îmbrățișarea lor a fost ușurința de desfacere a cerealelor sau animalelor.

Cereetând trecutul vieții agricole în deosebi în Vechiul Regat, găsim vremuri de belșug în cereale, cari au adus mult aur în vistieria țării și în pungile populației rurale, dar erau tot atât de înfloritoare vremuri în creșterea animalelor, cari pe lângă bogăție și belșug au dus departe peste granițe. Jaima țării ca o pepinieră aleasă de animale superioare și bune. Boin moldovenești și oile transilvănene erau căutate până departe pe piețele Apusului, iar caii moldovenești nu erau cumpărați de către austriaci și prusaci numai pentru nevoile armatei, ci în cele mai reputeate herghelii din aceste țări calul moldovenesc a servit ca material de îmbunătățire.

Nu mai puțină importanță au avut oile românești, a căror carne gustoasă era apreciată nu numai pe piețele Austriei și Germaniei, ci vechiul Sтамbul căuta și plătea scump carnea țigăilor noastre negre din Dobrogea.

Examinând mai de-a-proape împrejurările cari au contribuit în aceste timpuri la înflorirea creșterii animalelor din țara noastră, va trebui să mărturisim că în deosebi *pădurile întinse și cu ierburi de soiuri alese* au fost cauzele principale, cari au provocat această stare, lucrul acesta a fost mărturisit de toți scriitorii străini și pământeni. Dar pe lângă trecut și prezentul ne arată importanța cea mare ce o au pășunile, în ridicarea stării de îmbunătățire a vitelor nu numai la noi dar și în alte țări.

Se știe, că astăzi vitele cele mai frumoase se găsesc în acele țări, unde pășunile sunt mai bine îngrijite. Dacă Elveția are rasele cele mai alese de boi, unde o vacă are o producție anuală de lapte cât 3 vaci de ale noastre și dacă aceste rase sunt introduse și la noi și se folosesc pentru îmbunătățirea raselor noastre, aceasta este cu puțință numai fiindcă pe lângă aceste însușiri alese, ele mai sunt și foarte răbdurii și sunt ofelite prin petrecerea mult timp la pășuni bune și la aer curat; acelaș lucru îl putem spune și cu privire la vitele din Olanda și Danemarca, unde o vacă bună de lapte produce la an până la 4000—5000 litri lapte și aici pășunile bogate și bine îngrijite au influențat mai mult ridicarea producției de lapte la vaci. Examinând creșterea vitelor din provinciile țării noastre, înainte de războiu, vom putea constata că în vechiul Regat, acestea se găseau într'o stare foarte înapoiată și aceasta în deosebi din cauza desțelenirii unei mare părți de pământ, care mai înainte servea ca teren de pășune.

În trecut se scotea aproape un (1) Hct. de pășune pentru un cap de vită, iar în anul 1907 se găseau aproape 3 capete de vite mari la 1 Ha.

Rezultând deci din cele expuse — o legătură foarte strânsă între creșterea de vite și situația pășunilor, să cercetăm în cele ce urmează mai deaproape, împrejurările care ne impun o îngrijire a acestora tocmai în vederea unei creșteri mai cu folos a vitelor noastre, care în deosebi pentru unele provincii ale țării (Transilvania, Bucovina) formează izvorul principal de venit și de traiu pentru țărâncea noastră.

Ori în ce direcție am căuta să exploatăm vitele noastre, ele trebuie să fie sănătoase și rezistente. Fără sănătate și o constituție rezistentă nu putem avea siguranță de trăinicia animalelor noastre, în deosebi când avem rase mai bune, care au mai mare aplicare spre degenerare. Animalul trebuie deci să aibă un corp mai în putere încă din tinerețe, ceea ce numai la o pășune bună se poate câștiga.

Pe lângă hrană, animalul la pășune mai are lumina și căldura soarelui, aer liber și curat și mai face mișcare, 3 lucruri de cel mai mare folos pentru dobândirea sănătății.

Lumina binefăcătoare a soarelui primenește și îndoiează sângele, întărește funcțiunile pielii și omoară o mulțime de vietăți mărunte (microorganisme) vătămătoare sănătății animalelor, în deosebi baccilii tuberculozei.

Se recomandă deci ca tineretul, în deosebi vițelii, să fie de tineri lăsați în aer liber unde să aibă un adăpost contra frigului și ploilor reci și o pășune bună, fiind aceasta cea mai sigură garanță, că ei vor deveni sănătoși și viguroși. Pășunea este totodată și cel mai bun mijloc pentru preîntâmpinarea tuturor bolilor care se încuibă în creșcătorile, unde se obișnuște șinerea animalelor prea mult în grajd.

Grajdul este adeseori un focar de boli, în deosebi grajdurile prea puțin aerisite și încărcate cu mirosuri grele de bălegar, care atacă pielea, ochii și căile pulmonilor.

Căldura prea mare din grajd moleșește corpul animalului și-l face mai predispus la îmbolnăvire, de aceea și vedem că vacile prea mult ținute în grajd se îmbolnăvesc mai adeseori de tuberculoză și alte boli.

Și pentru porc mănăatul la pășune are o deosebită însemnătate.

Pe lângă hrana ce-i oferă pășunea prin ierburile și rădăcinile diferitelor plante, porcul scurmă pământul, adună o mulțime de larve din pământ, ceea ce îl apropie de un traiu mai natural și-l face mai rezistent față de diferite boli, cari tocmai la porci sunt desul de obișnuite.

Animalul care a trăit mai mult la pășune — având un stomac care funcționează mai bine — va valorifica și hrana ce-o primește mai cu folos. Din aceasta cauză animalele, cari sunt ținute la pășune ne vor da din același nutreț o mai mare cantitate de lapte sau carne, ca și cele ținute în grajd.

Porcul și boul ținut la pășune se îngrașe mai bine și în timp mai scurt, ceea ce ne arată, că din aceeași hrană, la acestea, vom avea un mai mare folos.

În ce privește influința binefăcătoare a pășunii asupra *producției de lapte*, ea este îndeobște cunoscută.

Vacile dau în lunile lui Maiu și Iunie mai mult lapte, ceea ce se datorește pășunilor și calității alose a acestora, de asemenea și calitatea laptelui este în acest timp mai superioară.

Mișcările ce le face animalul la pășune, au o mare influență și asupra dezvoltării și creșterii diferitelor părți ale corpului animalului. Mușchii și tendoanele se fortifică și făptura animalului are altă înfățișare, ca a celui ținut în grajd, în deosebi arată o dezvoltare pronunțată părțile, cari sînt mai importante la *producția de carne*. Prin continuă aplecare, spinarea devine mai dreaptă și la aceste animale nu vom găsi o spinare aplecată. Brațul și antebrațul se lungesc și devin mai pline. Coșul pieptului devine mai larg astfel că pulmonul și inima au cele mai prielnice condiții de dezvoltare și funcționare. Picioarele sînt mai puternice, încheieturile mai bune și unghiul mai tari.

Toate acestea sînt însușiri, cari ridică valoarea animalului și din punct de vedere al aptitudinii lui *pentru muncă*.

Și viața sexuală a animalelor se desfășură cu mult mai natural și în condiții mai prielnice prin mănarea la pășune. Căldurile apar mai regulat și adeseori vaci, cari au stat timp mai îndelungat în grajd și nu au mai avut călduri, mănate fiind la pășune, au trecut în călduri și în gestație. Că vacile în gestație, prin petrecerea la pășune sînt mai sănătoase și mai robuste, iar fătul se dezvoltă mai bine și fătarea se face cu mult mai ușor, cred că nu mai trebuie accentuată.

Din cele spuse mai sus, se poate stabili că animalele la pășune vor fi mai sănătoase, cresc mai bine, au lapte și carne mai multă și sînt mai bune și pentru muncă.

În cele ce urmează, să examinăm și *beneficiile economice*, ce rezultă după petrecerea vitelor la pășune.

Prin folosirea de pășune a ierbeli, ea ne va da hrană și mai *multă și mai bună*, ca și dacă am cosi această iarbă. În iarbă părțile nutritive se găsesc în o formă mai naturală decât în fân și ele trec mai ușor în organismul animalului. În fân părțile nutritive se pot împușina sau după un timp mai îndelungat se alterează. După pășune iarba este mai tânără, puterea ei nutritivă este cu mult mai mare, ca la o vârstă mai înaintată când se cosește pentru fân. În deosebi pentru tineret, este foarte bună iarba tânără, de asemenea și pentru vacile de lapte.

Dacă pășunile dela munte sunt foarte bune, apoi aceasta se explică prin ierburile aromatice și în deosebi prin vârsta tină a acestora. Prin pășunare, iarba fiind mereu ruptă, ea crește, se regenerează ba chiar înfrăjește încontinuu astfel, că vom avea mai multă hrană ca și când ar fi ajuns plantele la deplină vârstă. După un jugher de pășune deci, vom avea mai multă hrană ca și după fânul cosit după același jugher.

Foloasele mari, ce le avem după pășune — în deosebi pentru tineret și vaci de lapte — ne arată că aceste categorii de animale au neapărată trebuință de pășune. Înfrățirea binefăcătoare a pășunii asupra animalelor se resimte și în decursul iernatului, astfel că animalul intrat în stare mai bună în iarnă, suportă mai ușor eventuale lipsuri și asperități ale iernii.

Fiind deci mult mai vîguros animalul ținut la pășune, se înțelege de sine că și față de boli va fi mai puțin simțitor, deci și în privința grajdurilor mai puțin pretențios. Crescătorii de animale mai bune ca ale noastre au găsit, că tocmai grajdurile prea costisitoare și prea călduroase sunt adevărate focare pentru răspândirea diferitelor boli, în deosebi pentru tuberculoză, pesta porcină și alte boli.

Din această cauză, vedem apoi, că azi chiar în țările cu vite mai bune ca ale noastre, crescătorii au părăsit această procedură de a construi grajduri prea costisitoare, iar ca un mijloc ajutător spre a avea animale mai rezistente fac cea mai mare propagandă pentru un așa numit „regim verde“ stăruint pentru îngrijirea și înmulțirea pășunilor.

În Germania se organizează în fiecare an, „*săptămâna verde*“, când să face cea mai largă propagandă pentru intensificarea creșterii animalelor la pășune. Ținerea vitelor la pășune, ne scutește și de a ținea personal prea numeros și de a avea construcții speciale pentru pregătirea nutrefurilor, deci ieftinește creșterea animalelor.

Profesorul *Richardson*, a arătat, că depe un Hectar pășune bună se poate obține la an un spor în greutate dela 500—600 kgr., iar lapte până la 4000 kgr., ceea ce prezintă un câștig cum nu se poate obține cu nici un fel de plantă cultivată.

Vedem din cele expuse mai sus, că și foloasele economice sunt cele mai mari după vitele ținute la pășune.

Cunoscând foloasele mari, ce le avem după ținerea vitelor la pășune, să examinăm în cele ce urmează starea pășunilor din țara noastră.

În general pășunile noastre se găsesce într'o stare nu tocmai îmbucurătoare, doar' în Transilvania și Bucovina stările sunt mai bune.

Partea cea mai mare oferă o hrană slabă, ceva la începutul primăverii, iar pe măsură ce intrăm înspre vară se tot împușinează și dacă ureo ploae binefăcătoare nu vine la timp, se usucă totul în așa măsură, încât vitele umblă toată ziua după un fir de iarbă, întorcându-se seara aproape tot așa de flămânde ca și dimineața. Cauzele acestei stări sunt multe, una principală este lipsa de îngrijire față de acestea, deși avem legi, cari prevăd măsuri de această natură, însă nu se execută cu destulă tragere de inimă. Urmările se și văd.

Pășunile depe dealuri sunt în cea mai mare parte spălate de ploii și brăzdate de părăle, cari produc râpi și surpături de pământ, cari nămolesc locurile mai joase.

Apoi spini, ciulinii și tot felul de mărăcini adeseori ocupă locuri întregi, împușinând iarba și fiind o adevărată pacoste pentru lâna oilor.

Mai găsim pe aceste pășuni, o mulțime de mușuroaie, de furnici și cârțițe, bălți și mlăștini, cari strică pășunile și ascund miasmele cari provoacă călbeaza și alte boli.

În privința apei de băut, încă este aproape totul neglijat.

Nu avem fântâni, ci adeseori lacuri cu apă stătătoare și elocită de căldură servește pentru adăpat.

De asemenea lipsește adăposturi pe pășuni pentru apărarea vitelor contra vremilor grele și arșifet soarelui.

Despre o îngrășare, grăpare sau chiar o irigare (udare cu apă) a pășunii, nici pomeneală.

Apoi folosirea pășunilor se face fără a se ține seamă de cele mai obișnuite reguli de bună gospodărie. Adeseori vedem boi, cai, porci, găște pășunând împreună pe aceeași pășune. De asemenea numărul capetelor de vite, încă nu corespunde cu întinderea pășunii.

Avem pășuni în total 2,741.674 Ha și vite mari 8,356.955 capete, ceea ce face peste 3 capete pe un Ha, un număr cu mult prea mare față de întinderea pășunilor și față de starea lor culturală.

Adevărat că în unele părți ale Transilvaniei unde sunt și vite mai frumoase (Câmpia și Nordul) cade 1 cap de animal pe Ha în schimb în Câmpia Dunării ne vin peste 4'4 capete pe Ha. Chiar și în aceste ținuturi cu pășune mai multă, îngrijirea lasă mult de dorit, astfel că nici aici nu putem aștepta câștigul arătat de prof. Richardsen de a obține un spor în greutate până la 500 kgr. sau o producție de lapte până la 4000 kgr. anual.

Din cele expuse rezultă rostul însemnat al pășunilor pentru creșterea vitelor din toate punctele de vedere, precum și starea tristă în care ne găsim noi în această privință. De asemenea se constată că în privința îmbunătățirii acestora, avem mult de făcut și că o creștere bună și cu câștig a vitelor fără pășuni bune, nu se poate face.

Fundația Culturală Regală „Principele Carol“

de **Al. Dima.**

Printre cele mai de seamă obiective pe care acest buletin și le-a propus, e de sigur și acela de a înfățișa în paginile lui — în cadrul unei rubrici statornice — activitatea societăților culturale-surori cu îndoitul scop de a le cinsti pe de-o parte munca, de a oferi pe de altă tuturor plugarilor culturii un mănunchiu de idei rodnice, care să albă virtutea de a circula dela o înjghebare la alta spre a fi cunoscute și eventual împărtășite și aplicate. Ogoarele ce așteaptă munca de fructificare, sunt încă atât de numeroase în această țară, chemările ce răsbat din adâncul tumultos al maselor atât de stăruitoare, nevoile lor atât de poruncitoare, încât toate societățile de culturalizare la un loc nu le vor putea pridi. O sinceră conlucrare a lor înseamnă un adevărat imperativ al vremii, pentru a cărui înfăptuire „Asociațiunea“ a luptat totdeauna din răspuțeri. Prezența acestei rubrici este ea însăși de altfel o mărturie în acest sens.

Intensificarea muncii culturale de după războiu a fost o manifestare de o importanță ce nu poate fi în deajuns subliniată. Reforme epocale precum votul obștesc și improprietăritrea nu însemnau mai mult decât forme ce sollicitau cu urgență un conștinut sufleteasc efecțiv și viu. Un instrument politic ca și unul economic trebuiește sprijinit neapărat de o înțelegere culturală a lor. Accentul preocupărilor vremii a căzut dar — în modul cel mai firesc — pe opera culturalizării. Pe recunoașterea ei teoretică deo-camdată. Căci realizările evidente sunt abia la început. Ele au pornit însă pe un drum, la al cărui sfârșit vom avea de cușes cele mai surprinzătoare roade pentru ferticirea acestui neam.

* * *

Printre așezămintele de cultură, ce activează de foarte puțină vreme — cu un ritm accelerat de trei ani numai — se numără și „*Fundația Culturală Regală „Principele Carol“*”. Înfripată încă din 1920 ca o floare a unui gând regesc, ca o recunoaștere primită din cel mai înalt loc a nevoilor unei țărâni ce nu-și frăta sub soare viața pe care o merita cu prisosință, *Fundația „Principele Carol“* a fost chemată la o nouă muncă în 1934 când M. S Regele — inaugurând localul ei înnoit — avea să rostească vorbe cumpănite și pline de miez ca acestea: „*Am fost convins că numai prin drepturi politice și printr’o înzestrare a locuitorilor nu se poate ajunge la scopurile dorite și de aceea întemeind această Fundație, am dorit să pătrund cât mai adânc în mijlocul poporului, începând o adevărată operă de îndrumare zi de zi, ceas de ceas, ca să putem ajunge să ne fălim și noi — cum se fălesc alte țări cu sate — nu numai pitorești, dar cu sate frumoase, cu sate sănătoase“*.

Gândul regal s’a arătat și de data aceasta pătrunzător, adânc. Peste pojghita adesea înșelătoare a suprafețelor a înțeles să cunoască rănille ascunzătorilor. Satele noastre într’adevăr nu trebuiesc să mai fie simple obiecte ale curiozităților turistice pentru călătorii străini în trecere pe la noi sau pentru orășenii noștri rafinați, ci motive de serioasă meditație pentru o transformare temeinică a lor până în amănuntele vieții sufletești. E piatra de temelie pe care gândul regal a ținut să înalțe *Fundația „Principele Carol“*.

Înalta inițiativă și-a ales — cu fericită mână — întru înfăptuirea idealurilor către care tinde, ca director al editoriei pe dl *prof. D. Gusti*, președintele „*Institutului Social Român*“, a cărui activitate prin campania monografiilor sociologice mai ales era prin spiritul și entuziasmul ei, o cheazăște pentru viitorul instituțiunii. Într’o societate care socotea că o îndreptare a ei nu e cu puțință decât prin riscurile arbitrare ale unor reformatori, talentați ce e drept, dar fără o cunoaștere a realităților, monografiile sociologice se dedeau exclusiv acestei opere de cunoaștere și explicare. Numai la capătul ei, drumurile îndreptărilor se pot întrezări.

Activitatea științifică are însă prin ea însăși o aparență — subliniem, o aparență — de sterilitate. Satisfăcând numai o curiozitate a intelectului, ea e — firește — de o înaltă gratuitate față de care prea multă lume nu are la noi nici o înțelegere. O prelungire a științei în acțiune, iată un ideal pe care „Institutul Social Român“ prin președintele său l-a conceput și poate acum prin Fundația „Principele Carol“, să-l realizeze.

Sub directa conducere a dlui prof. D. Gusti, a cărei doctrină sociologică stă la baza întregii activități a Fundației, s'a purces la greaua dar admirabila muncă de ridicare a satelor românești, alături de societăți ce activau mai de mult pe același drum. Înăptuirile de până acum ale acestei instituții, iată ceea ce voim noi să însemnăm aci ca un rod ce vorbește prin sine mai mult decât toate teoretizările noastre.

Fundația regală „Principele Carol“ e concepută ca un organ central de stimulare, coordonare și control al *Căminelor Culturale*, socotite ca instrumente de lucru principale în opera de ridicare a satelor. E un laborator de îndrumări culturale, gândite de oameni pricepuți și totdeauna experimentați prin munca la teren. Sfaturile ce pornesc dela centru, sunt astfel elaborarea activității din vetrele satelor chiar și ducându-se spre ele, păstrează toată elasticitatea adaptării la cadrul local. Fundația are patru direcțiuni de îndrumare culturală: 1. *direcțiunea de studii și statistică* pentru informații și statistica muncii căminelor; 2. *direcțiunea căminelor culturale*, unde se organizează toată activitatea acestora după următoarele împărțiri: *sănătate, muncă, suflet, minte*; 3. *direcțiunea publicațiilor* cuprinzând revista „*Albina*“, „*Căminul cultural*“, editura „*Cartea satului*“, biblioteca Fundației și altele; 4. *direcțiunea administrativă*. Căminul satului rămâne însă adevăratul focar cultural local caracterizat prin permanența lui în cadrul satului și urmărind o mobilizare neîntreruptă a tuturor energiilor creatoare sătești.

Fundația se îngrijește de cămine în multe feluri. Ea le înființează sau reînființează, mai întâi prin munca *Echipelor Regale Studentești*, care iau drumul satelor în fiecare

an pentru trei luni de vară, când prin elementele pricepute ce le compun — studenții și tehnicienii de mai înainte îndrumați — dau muncitorilor locali exemplul pe care în cursul anului au a-l ține minte. Echipele Regale Studentești au avut până acum trei fructuoase campanii, în 1934, în 1935 și 1936. Alecătulte din indemnul personal al M. S. Regelui, ele au fost în primul an în număr de 12, în al doilea 25, în acest an de 49. Progresul cifrelor arată fără îndoielă că munca echipelor a avut un deosebit răsunet la sate, dintre care unele le-au și cerut, ca și printre studenți, care înțeleg tot mai mult datorită de a fi agenții culturalizării. Înfrăunirile lor sunt consemnate în „*Cartea Căminului Cultural*“, un volum în 1934 („Echipe studentești la sate“, 402 pg.), unul în 1935 („A II-a expoziție a echipelor regale studentești“ 132 pg.), iar cele din 1936 au fost expuse de dl prof. *D. Gusti*, într'o conferință ținută la Radio și de dl *Octavian Neamțu* în articolul „A III-a campanie de muncă a echipelor studentești“ („Sociologia Românească“, Nr. 10, pg. 32—36). Spațiul nu ne îngăduie a reproduce toată această generoasă muncă, pe care publicațiile Fundației o înfățișează pe larg cu cifre și grafice. Activitatea echipelor e minunțos organizată și comunicată prin „*Curierul Echipelor*“ chiar în timpul desfășurării ei. Gazeta aceasta săptămânală e menită să facă legătura ideală dintre echipe, stimulându-le la lucru prin exemplul muncii unora dat altora. Echipele au și misiunea de a aduna obiecte pentru *muzeul permanent al satului românesc*, organizat în Parcul Regele Carol II. din București și conceput ca un fel de sinteză a satului național. Cu indicații date de această instituție rurală, urmează a se construi în viitor modelul satului românesc așa cum ar trebui să fie. Cu roadele muncii echipelor regale studentești, se fac anual expoziții cu grafice ilustrative.

Tipăriturile „Fundației“ se îndreaptă de asemeni către Cămine. Revista săptămânală pentru popor „*Albina*“ e un stup de cunoștințe pentru sănătate, muncă, minte și suflet, cu rubricile statornice de tot soiul scrise cu năzuința de a fi la îndemâna celor mulți. Revista lunară „*Căminul Cultural*“ — acum în al doilea an de apariție — cuprinzând

îndrumări, fapte, un buletin și bibliografie are mari asemănări cu „Transilvania“ noastră și se adresează conducătorilor de Cămine culturale. Fundația mai tipărește apoi „Cartea Căminului Cultural“, volume masive de îndrumări și de inventar al muncii la sate, dintre care am citat mai sus câteva. Biblioteca revistei „Albina“ are menirea de a interesa pe sătenii chiar prin micile și testinele ei broșuri de popularizare. „Cartea satului“ în sfârșit, o minunată și luxos înfățișată colecție pentru popor, cu bogate ilustrații, cu un stil cu totul adecvat mentalității sătești, numără printre altele lucrările dlor Cezar Petrescu: „Cei trei Regi“, M. Sadoveanu: „Inima noastră“, Al. Lascarov-Moldovanu: „Vieța creștină în pilde“, V. Voiculescu: „Toate leacurile la îndemână“ și încă altele scrise de N. Oancea, I. C. Vissarion, Victor Ioan Popa, I. Agârbiceanu, Em. Bucuța ș. a. Ieftinătatea volumului îl face acceptabil țărănilor, ceea ce și explică frumoasa lui răspândire.

În jurul Căminelor Culturale, Fundația ține să organizeze de asemeni cursuri și școli fărănești, așa cum a și realizat în acest an la Poiana-Câmpinei din Prahova unde a funcționat o școală fărănească precum și cursuri pe lângă Cămine.

Pentru buna lor conducere, Fundația organizează cursuri și școli de conducători de Cămine ca și un *Congres general* al Căminelor Culturale din țară în fiecare an la 7—8 luni, unde se premiază Căminele mai harnice și se țin în discuțiune problemele de îndrumare. La ultimul *Congres* al Căminelor, ținut în prezența M. S. Regelui, dl prof. D. Gusti a înfățișat rodnică muncă a acestora. Numărul lor e fără îndoielă, important, dar ceea ce interesează mai mult e destigur vieța însăși a Căminelor de care conducerea Fundației se ocupă de aproape urmărind-o prin inspecții și stimulanđ-o prin exemple. E de observat de altfel în genere, că nu o muncă de ordin cantitativ impresionează Fundația, ci o adâncire calitativă, realizând gândul regal însuși care în privința aceasta, a fost de o noutate nemai întâlnită la noi.

Fugarele date ce am înfățișat mai sus, nu reușesc să cuprindă în întregime toată străduința Fundației care,

În mișcarea noastră de culturalizare a satelor, aduce una din contribuțiile de cea mai mare eficacitate pentru viitor. Dincolo de prezentarea lor, suntem însă datori să subliniem deosebita valoare a metodei de lucru, care sintetizează de fapt experiența vie și în continuă desfășurare a unei doctrine sociologice și de politică a culturii. Cu astfel de vederi, Fundația „Principele Carol“ a putut tipări una din cele mai însemnate lucrări ce avem în materie de culturalizare și anume „*Indrumător al muncii culturale la sate*“, un volum de 464 pagini, cuprinzând instrucțiuni privind viața Căminului cultural ca și activitatea Echipei Regale Studentești, sfaturi și orientări ce pot fi folosite de orice entuziast al culturii poporului.

Cu bogatele mijloace materiale ce-i stau la îndemână, sub înalta priveghere a M. S. Regelui, care a fost mereu de față la toate manifestările de seamă ale Fundației Sale, cu doctrina și metoda ce realizează gândul regal sub directă conducere a dlui prof. D. Gusti, cu atâți pricepuți și înimoși colaboratori, drumul acestei instituții închinată satului nu poate duce decât la o deplină biruință. „*Asociațiunea*“ față de care Fundația și-a arătat prin glasul directorului ei de curând — cu prilejul serbărilor dela Blaj — toată înțelegerea și afecțiunea oferindu-i Căminele ce a creat în Ardeal, spre a le menține cu entuziasmul luptătorilor „Astrel“ — dacă va fi susținut și de mijloacele, de care are neapărată nevoie — vii și active, își exprimă pe această cale toată prețuirea ei pentru fructuoasa operă ce Instituția Regală a realizat.

Prinos de recunoștință marelui dascăl Gheorghe Lazăr

de **Ioan Dragomir**,
Revizor școlar (jud. Sibiu).

Din inițiativa învățătorilor din județul Sibiu și cu contribuția școalelor, a instituțiilor culturale și a altor oameni de bine, am ajuns ca în ziua de Duminică, 18 Octombrie, a. e., zi cu mult soare și căldură, să putem desvelii bustul

marelui dascăl și redeşeptător al Idelli naționale Gh. Lazăr, în comuna Avrîg.

Conștiința ni se descarcă, că am știut să ne ducem până la capăt angajamentul luat în legătură cu frumoasa lucrare, care de astăzi înainte stă ca mărturie la marginea șoselei internaționale din „Plaja Gh. Lazăr“, din Avrîg și de unde toată suflarea românească poate să se adape cu apa cea vie a adevăratului apostol al neamului, să fie altarul Naștunii noastre, la care să se închine și dela care toată suflarea dornică de avântul țării Românești, să împline darul Duhului lui Gh. Lazăr, pentru trezirea sentimentului de unitate sufletească și națională, de care atâta nevoile avem astăzi.

Locul unde este așezat bustul are o suprafață de 225 m², aranjat cu un parc lucrat în mod gratuit de grădinarul dela sanatorul Brukenthal din Avrîg. Terasamentul de jur-împrejur este lucrat din beton armat, iar zidul rustic dinafară, este din marmură dela Ruschița din Banat. Soclul are înălțimea de 3,50 m. și este făcut din piatră de trachit de Deva. Bustul din bronz este opera sculptorului Medrea și are înălțimea de 1,50 m. Intreaga lucrare costă peste 330.000 Lei.

Hotărîrea conferinței naționale, ținută la Sibiu, în anul 1865, sub prezidiul înțelepților mitropoliți Șaguna și Șulțiu, exprimată prin voința Naștunii, a fost să se ridice un monument lui Gh. Lazăr în comuna sa natală Avrîg. Întrucât această voință, exprimată de poporul românesc din Ardeal în 1865, n'a putut fi împlinită, învățătorii județului Sibiu, în frunte cu un comitet de acțiune, au dus la bun sfârșit acest desiderat.

Ce altceva înseamnă activitatea lui Gh. Lazăr, care — ca și voevozii legendari, întemeietorii de țară, acest voevod al culturii întemeietor de școală, — a trecut zidul, ca să-și întărească neamul, decât o mișcare pedagogică-educativă cu caracter românesc. Gheorghe Lazăr, descălecând în mijlocul fraților ingenunchiați de grecism, ca odinioară Peștalozzi, își dă perfect de bine seama, că poporul trebuia ridicat din starea tristă în care se găsea și, după

cum pedagogul elvețian spune poporul său „ureau să te ajut“, așa și Lazăr își exprimă dorința de a ajuta pe ai săi.

Lazăr nu învață, ci predică un adevăr, o idee măreață și sfântă, ideea rededeșteptării naționale și de pe catedra, pe care o transformase în amvon, Lazăr înscrie în sufletele și inimile auditorilor săi, nu o iluzie nesigură, ci o puternică siguranță în reînvierea demnității naționale.

Doctrina lui era „să facă Români buni, fii devotați patriei românismului“.

Fiul iobagilor din Ardeal a fost ceea ce trebuie să fie fiecare dascăl conștient din mentrea sa: dascăl, patriot, apostol biruitor și, mai presus de toate, pedagog național.

* * *

Solemnitățile desvelirii bustului lui Gh. Lazăr s'au desfășurat într'un cadru impresionant.

La ora 11 dimineața l. P. S. Mitropolitul Nicolae al Ardealului, înconjurat de un sobor de preoști, a oficiat un parastas la mormântul marelui dascăl, după care, în dangățul clopotelor, a urmat procesiunea până în fața bustului din „Plaja Gh. Lazăr“, unde s'a săvârșit serviciul divin, tot de l. P. S. Mitropolitul Nicolae, care în urmă a sfințit bustul. Răspunsurile la serviciul divin au fost date de Societatea corală a învățătorilor din jud. Sibiu, sub conducerea inv. l. Tănase.

Iată ce a spus l. P. S. Mitropolitul Nicolae, în vorbirea ținută:

„Bărbatul acesta predestinat, a fost însuflețit în viața lui de o nestrămutată credință în Dumnezeu, care face să birutască lumina, adevărul și dreptatea. Cu această credință a pornit la luptă împotriva întunecării și făcându-se apostolul neînfricat, a fost în același timp prorocul zilelor mari de azi.

„El a simțit vibrând în sufletul lui, toate dorurile și aspirațiunile neamului său, ținut pe atunci în robie. Pentru el, acești munți, cari se văd în preajma bustului, nu erau un zid despărțitor, ci un indemn la sbor, în care s'a desprins de aci, a trecut Carpații și așezându-se în capitala țării, a deschis la „Sf. Sava“, o mare vatră de lumină, de unde s'a răspândit dragostea de cultură națională, pe tot cuprinsul țării românești.

„Dascălii noștri de azi, ai neamului nostru desrobii, au făcut să se ridice acest chip în bronz, al marelui nostru dascăl de odinioară, care a fost Gheorghe Lazăr. Nu le-am putea da alt indemn decât acela

de a urma pe Gheorghe Lazăr, având și ei cele două credințe, în cultură și în puterea de dezvoltare a neamului românesc. În acest sens vom învinge și vom clădi cu glorie viitorul neamului. Așa să ne ajute Dumnezeu!”

În numele guvernului vorbește dl prefect al jud. Sibiu, *Dr. Nicolae Regman*, care ridică slavă de mărire lui Gh. Lazăr, cu următoarele:

„Binecuvântarea a fost ascultată de Dumnezeu, păzitorul de totdeauna al destinelor acestui neam, căci iată, neamul clopârșit de urgia vremurilor, a înviat ca un Făt-Frumos: Gheorghe Lazăr, eminent fiu de țăran al Avrighului, să binecuvinteze silințele noastre slăvitoare și pline de râvnă de a fi totdeauna pe drumul cel drept, clădit pe sufletul său, cu atâta trudă și cu atâta jertfă. Gheorghe Lazăr, mare apostol și învățător al neamului românesc, ne închinăm ție și de-apururi te vom slăvi!”

Dl *Inspector general școlar Petre R. Petrescu*, a adus închinarea și omagiul Ministrului Școalelor pentru acela care a deschis drumul de rezistență al poporului român.

Dl *general Cristea Vasilescu* a adus prinosul de recunoștință al armatei:

... „Armata aduce omagii memoriei lui Gh. Lazăr, pentru că — spune d-sa — a fost unul din creatorii principali ai armatei. Crezul naționalismului lui Lazăr a aprins făclia armatei de atunci, premergătoare armatei de azi, armata, care a lărgit frontierele.

„Gh. Lazăr, a dovedit că omul sfințește locul și ori unde poți obține succese mari pentru ține, ca și pentru neam și că nu prin superficialitate putem face față vremurilor.

„Armata, pe care el a urut-o mare și renăscută, îi aduce astăzi omagii, recunoștință“.

Dl *Gh. Preda*, vicepreședintele „Astrei“ a adus în numele acestui bătrân aeropag de cultură, expresia celor mai distinse omagii acelui care a fost Gh. Lazăr, fixându-le la baza acțiunii „Astrei“.

Dl *I. Nisipeanu*, președintele „Asociației generale a profesorilor secundari“, elogiază memoria lui Gh. Lazăr prin următoarele:

„Gheorghe Lazăr, când a descălicat să facă școala românească la București, a venit să erodască învățaturii și culturii românești un drum tot atât de izbăvitor ca acela pe care, pe planul politic și social, l-a creiat neamului nostru sfânta acțiune și revoluție dela 1821 a lui Tudor Vladimirescu. Privind însă opera lui Gheorghe Lazăr în efectele ei mari, în adâncimea ecourilor pe care ea avea să le nască

mai târziu, rolul lui atât de mare, atât de covârșitor, negreșit în documentul cultural, se proiectează și pe planul politic în modul cel mai limpede și mai precis.

„Memoria lui va trăi pururi caldă în sufletul tuturor românilor. Aci vor veni generații și generații de copii și tineri, să-și scalde sufletul în ploase amintiri și să culeagă noul puteri sufletești, cari să asigure pentru totdeauna sufletul unirii, la care a zidit așa de temeinic și cu atâta spirit de jertfă și abnegație acest mare înfăptuitor“.

Di **D. V. Ţoni**, președintele „Asociației generale a învățătorilor din România“, aduce închinarea învățătorilor din România spunând:

„Se închină învățătorii amintirii lui Gheorghe Lazăr, fiindcă de numele lui a rămas legată pentru veșnicie o luptă hotărâtoare în dezvoltarea culturală a neamului și în făurirea sufletului nostru național.

„Lazăr va fi, de sigur, fiul patriei întregite, a patriei, în care neamul român să fie stăpân și pe soarta căreia numai el să hotărască. Anii blestemului acum s'au sfârșit și visul lui Lazăr a devenit o realitate. Cuvine-se deci, în clipa când îi preamărim amintirea să ne legăm toți cel de un sânge, de o limbă și de o lege, că nu ne vom abate niciodată dela datoria vieții de neam, că vom ține mereu în cinste tradițiile înaintașilor, că nu va fi muncă și nu va fi jertfă pe cari să nu le dăm pentru păstrarea patrimoniului strămoșesc. Acest legământ socotindu-l un comandament suprem, noi, învățătorii, îl facem solemn astăzi, aci în Avrig, în fața chipului marelui premergător, el, mare ctitor de gândire și simțire românească, care a fost dascălul ardelean Gheorghe Lazăr“.

Subscripsul, mulțumind în numele comitetului, tuturor participanților și binevoitorilor, cari au contribuit la ridicarea acestui bust, l-am predat primarului, spunând:

„În numele subscriitorilor comitetului, Dă încredințăm acest bust. Păstrați, Domnule Primar, această operă, care nu este numai omagiul de admirație și recunoștință. Ea este în viața generațiilor viitoare ca o pildă strălucită tuturor față de neam și țară și mărturie neclintită de chipul cum țara răsplătește vrednicia fiilor săi aleși. E de dorit ca toată suflarea românească să se adape cu apa vie a adevăratului apostol al neamului. Comuna natală Avrig să fie altarul nației noastre la care să se închine și dela care toată suflarea dornică de avântul țării românești să implore darul duhului său, pentru trezirea sentimentelor de unitate sufletească și națională, de care atâta nevoie avem astăzi“.

A urmat defilarea cercetașelor dela Liceul „Domnița Ileana“, din Sibiu, cercetașii liceului „Gh. Lazăr“, din Sibiu, străjerii comunelor din jur, precum și premilitarii subcentrului Avrig.

Sub belşugul de raze solare, într'o atmosferă de elan şi însufleţire, s'a desfăşurat conductul etnografic.

Străjerii Avrighului, în frunte cu dl inv. Ştefan Bucşa, într'un ritm vlotu, salută chipul de bronz al marelui lor îndrumător, urmează comuna Săcădate, cu învăţătorii ei, poporul îmbrăcat într'un port, care farmecă ochiul spectatorilor. Carul alegoric reprezintă seceriş bogat. Racoviţa cu obiceiurile din ajunul Crăciunului — „ţurca“ — şi un tineret plin de vlagă şi de voie bună. Urmează un frumos bandertu de călăreţi din Avrig, care deschide conductul Sebeşului de sus, ce reprezintă o minunată şezătoare. Boiţa cu peste 400 persoane, încadrează în coloana ei carul alegoric, reprezentând lucrarea şindrilei, Bradul — chipul Brad — cu frântul şi prelucrarea cânepel, războale, urzoi, chef şi voie bună; Glâmboaca, cu o frumoasă şezătoare şi tineret şcolar. O frumoasă impresie a făcut comuna Porceşti, care s'a prezentat cu toate reunitunile culturale, corul, străjerii, pomplierii, „Şolmitii Carpaţilor“, urmaşi de carul alegoric ce reprezintă tăbăcitul pieilor.

Conductul etnografic se încheie cu Avrigul — satul în care s'au păstret neprihănitte toate virtuţile acestui neam. coloana cu elevii şcolael primare, în frunte cu membrii corpului didactic, reprezintă un efectiv de peste 400 şcolari. Urmează apoi reunitunile culturale şi profesionale, „Reunitunea femeilor ortodoxe“, „Reunitunea meseriaşilor“, premilitarii, pomplierii şi carele alegorice cu exploatarea lemnului şi un car cu îndeletnicirile profesionale ale meseriaşilor din localitate.

La ora 3 după masă au avut loc jocuri naţionale, executate de tinerii din comunele desp. de plasă Avrig, în „Plaja Gh. Lazăr“.

Cu ocazia festivităţilor sfinţirii bustului lui Gh. Lazăr, s'a aranjat în sălile şcolael primare din Avrig, o frumoasă *expoziţie*, la care au participat toate comunele din plasa Avrig. A expus astfel „Societatea femeilor ortodoxe“ din Porceşti, interiorul unei case cu specificul porceştenesc, Bradul diferite cusături şi ţesături, Boiţa, Sebeşul de jos, Sebeşul de sus; ţesăturile comunei Săcădate, se remarcă printr'o foarte bogată varietate de culori, împletite pe un

fond de obicei alb, care dă o notă de seninătate. Comuna Avrîg expune în două săli. În cea dintâi școala primară de sub conducerea D-nelor Oancea și Bueșa, expune cusături de mână, țesături, covoare și într'un colț mînțitura unei case de nuntă. În sala a doua „Societatea femeilor ortodoxe române“, expune tot ceea ce există într'ocasă de gospodar avrigean, remarcându-se, pe lângă cusăturile caracteristice comunei, niște mobile și mai ales niște icoane vechi.

După masă a avut loc, la orele 4, un concert dat de corurile „Astrei“.

Deschiderea a făcut-o corul comunei Săcădate, condus de dl înv. Bueur. A urmat corul din Sebeșul de sus, care a cântat câteva bucăți bine executate, în special cântecul „Eu sunt păstor“. Corul comunei Botșa, condus de dl înv. I. Albescu, a cântat, de asemenea, câteva bucăți, cari au plăcut mult. Ultimul, care a cântat a fost corul bărbătesc, „Răsunetul“, din comuna Avrîg, sub conducerea învățătorului St. Bueșa.

Ambele bucăți: „Vraja“ de I. Vidu și „Moșul la drum“ — solist Ioan Tulban — au fost cerute de public a doua oară.

Au urmat călușerii din Avrîg, sub conducerea aceluiși învățător, apoi corul a închis concertul cu un marș patriotice.

Astfel a decurs ziua de aducere aminte și de veșnicire a marelui Gh. Lazăr, din comuna sa natală Avrîg.

Conductul etnografic, expoziția de țesături și concursul corurilor s'au aranjat de *desp. de plasă* al „Astrei“ din Avrîg, în frunte cu vrednicul președinte, dl medic de circ. Dr. Oliver Vraclu.

Opera lui Lazăr nu trebuie să fie numai un motiv de reculegere și de ploșă aducere aminte, ci ea să ne fie și un imbold spre muncă, mai ales în zilele acestea, când în preajma țării noastre, cât și înăuntrul ei, se vântură idei ostile și periculoase integrității noastre etnice.

Echipa

de cercetări monografice și realizări practice din comunele
Borloveni vechi și Pataș

de **Ilie Rusmir,**

Preș. desp. județean Caraș.

Cercetările monografice în legătură cu satul, nu sunt noi pentru „Astra“. Doar obiectivul ei principal a fost și va fi întotdeauna satul, rezervorul plin de energie al naștunii noastre. Mărturile sunt studiile, foarte numeroase, care au apărut chiar în editura „Astrei“ sau cele scrise de președinții Cercurilor culturale — cum ar fi cea mai veche monografie: — „Monografia comunei Maidan“, scrisă de inv. Liuba și monografia comunei Pătaș, de preotul V. Popovici.

În decursul celor 75 ani de existență a „Astrei“, obiectivul principal — și ca studiu pe terenul realizărilor — a fost întotdeauna satul, țărântimea. Discursurile rostite cu prilejul adunărilor generale, anuale, ale tuturor președinților, care s'au perindat în decursul timpului în fruntea „Asociațiunii“ și prin care, de obicei, se face bilanțul activității și programul „Astrei“ pentru viitor, cât și dările de seamă, sunt o mărturie indiscutabilă în această privință. Nici un curent economic, nici-o influență politică străină, n'au putut să abată „Astra“ din drumul, pe care l-au trasat întemeietorii și înalțații și pe care-l dictează instinctul de conservare al neamului.

Treceți fugitiv peste lista scriitorilor „Bibliotecii Asociațiunii“, controlați subiectele scrise în stil popular, cu cuvinte neaoșe românești și veți vedea satul din Ardeal și Banat, care grătește prin însuși autorul cărții. Nimic exagerat. Totul pleacă dela sat și se dă satului prin oameni ridicați din mediul satului, care urmăreau și urmăresc și astăzi un ideal — și nu beneficii materiale. Și câtă mo-

rală și măsurile de îndreptare — fără sufocarea etnicului — se ascund în aceste cărți și, totuși, pentru reclama lor ni-
ment n'a umblat cu căruța prin Ardeal, Banat și, mai nou
și în alte provincii, și nici presa noastră n'a știut să îm-
brățișeze cum trebuie, să ducă o luptă deschisă și cura-
joasă față de literatura pornografică.

Iată încă o dovadă că „Astra“, deși n'a avut echipe
cu etichete speciale, centrul preocupărilor sale principale
a fost satul, căutând în primul rând să tezaurizeze comor-
rile pe cale de a se pierde și punând preț pe menținerea
moralei în familie, cu ajutorul bisericii.

Nu putem spune că „Astra“ în România Mare n'a
fost precursoră în toate problemele culturale, bazată pe
experiențe, pe cercetări științifice. „Senatul cultural“, inițiat
și condus de neuitatul Vasile Goldiș, cu toate problemele
culturale, carti s'au desbătut în legătură cu satul și orașul,
au fost o adevărată revelație în lumea intelectualilor și a
tuturor oamenilor de bine.

Di prof. Iuliu Moldovan, președintele „Astrei“, după
migăloase cercetări de igienă socială la sate, întreprinse
cu ajutorul Institutului de Igienă din Cluj, a dat alarma
prin revista sa de „Eugenie și Biopolitică“, arătând
cum capitalul biologic al neamului românesc — care se
confundă cu însuși satul, este la o grea răspântie și trebuie
salvat cu orice preț și cu un ceas mai de vreme. Rezul-
tatul cercetărilor sale au avut un ecou în opinia publică,
iar politicianul, care trebuie precedat întotdeauna de cerce-
tări, a creat o opinie în țară, s'a încadrat chiar în pro-
gramul de guvernământ al unui partid, iar realizările sale
pe teren, în unele județe au prins teren cu mult succes.
Cuvântarea sa, ținută la Adunarea Generală a „Astrei“ din
Satu Mare, este o recapitulare a programului nostru cul-
tural pentru sat, încadrat în lumina științei moderne, știința
Eugeniei și a Biopoliticei. La aceste toate se mai adaugă
și cercetările monografice ale unei echipe a „Astrei“ din
comuna *Măgura*, cu ajutorul unor personalități cu mult suflet
și de mare valoare. Și aici satul ardelean a fost cercetat
amănunțit și cu toată atenția, punându-se pond în special
pe etnicul specific și pe capitalul biologic al satului pentru

realizări. Dacă difuzarea, publicațiile acestor cercetări, a lăsat de dorit și n'au fost cunoscute publicului, aceasta zace în faptul că mijloacele financiare ale statului român n'au ajuns nici după 18 ani dela unire până la „Astra“, la laboratoarele ei principale: Institutul de Igienă socială, Cluj, Secțiile literare-științifice, lăsându-se la o parte și dându-se ajutoare altor instituții, cari — față de activitatea „Astrei“ — ar fi meritat mai puțin această atenție din partea statului. Cu toate neajunsurile, atât dl profesor Moldovan, cât și colaboratorii săi dela Institut, dela secțiile literare-științifice, despărțăminte, cercuri culturale, au adus jertfe mari, punându-se în slujba culturii cu tot devotamentul și idealul lor, fără nici o remunerație materială. Și secretul reușitei în luptele culturale și politice ale ardelenilor și bănățenilor stă tocmai în această psihologie interesantă, plămădită de veacuri și conservată până astăzi în capitalul nostru biologic de dincoace de Carpați.

În Banat de multă vreme s'a dat alarma în chestia natalității și mortalității infantile. Dl *Dr. Nemoian*, prin studiul său făcut în comuna Cacoveni și în cadrele „Institutului social Banat și Crișana“, o seamă de ziaristi și intelectuali au arătat pericolul ce ne paște în această provincie. Studii sistematice, amănuntele, prin cari să se arate toți factorii sociali, cari contribuie la aceste fenomene și măsurile preconizate, nu s'a încumetat nimeni să facă, în legătură cu mai multe sate plasate în diferite regiuni și să prindă problema aceasta arzătoare pentru capitalul biologic uman din Banat, decât bănățeanul *Dr. P. Rămneanșu*, burster al Institutului Rockefeller, demograf excelent, asistent la Institutul de Igienă socială din Cluj, de sub conducerea dlui Moldovan și premiat al „Academiei Române“ pentru studiile sale din secunde. În cadrele „Astrei“ și ale Institutului din care face parte, a întreprins, pe cheltueli proprii, o serie de cercetări în trei comune, plasate în diferite părți ale Banatului. Cercetările sale s'au efectuat în comunele Vărădia, jud. Caraș, Banloc, jud. Timiș și Iablanița, jud. Severin. Aceste cercetări, pe cari le a făcut cu un personal destoinic, secondat de *Dr. Selegianu Gh.*, n'a fost sesizat de presa noastră; trecând peste el cu ușurința, pe

care n'ar fi meritat-o. Rezultatele cercetărilor au fost publicate în „Buletinul Eugenic și Biopolitic“, Nr. 7—8—9—1935, 1—2 1936 și „Revista Institutului Social Banat și Crișana“, pag. 1—40 Nr. 14 din 1936.

De sigur că soluțiunile în legătură cu declinul depopulării Banatului au fost date de dl Dr. P. Râmneanșu pe baza unor studii amănunțite în legătură cu realitățile dela satele noastre, deci el înfăptuește de-a dreptul o cercetare monografică-socială, impusă de o necesitate, care a fost sesizată de o parte a opiniei publice din Banat, în frunte cu Dr. Manuilă, Dr. Nemoianu și alții. Paternitatea monografiei sociale într-o singură direcție impusă de împrejurări revine „Astrei“ și „Institutului de Igienă socială“ din Cluj, executarea — ceea ce poate e mai greu, cu lipsa de fonduri — revine distinsului medic demograf Dr. P. Râmneanșu, care n'a crușat nici bani și nici oboseală.

* * *

Louții de soarte — așa, după cum am arătat mai sus — și de o totală lipsă de încurajare a multor autorități, cu cari ne-am deprins de veacuri și care nu trebuia să se manifeste, cel puțin sub era de astăzi, n'am descurajat. În convorbirile dese, avute cu Dr. P. Râmneanșu, am ajuns la concluzia, că Banatul, deși a fost cercetat pentru studiile d-sale de raseologie, depopulare, natalitate, în diverse regiuni, ar trebui, totuși, aleasă o regiune pentru cercetări monografice sociale, ferită de influențele străine prea multe, în care etnicul specific românesc s'a putut conserva mai bine ca ori unde.

Satele din Valea Almăjului, cari formează un tot geografic destul de bine închegat, lipsit de cale ferată, izolat într'un bazin înconjurat de jur-împrejur cu munți, unde adăpostul Românului din toate punctele de vedere era sigur, au fost fixate de noi pentru cercetările monografice. Șase-sprezece sate, lipsite de drumul de fier — prin care „toate cântecele pier“ — cum spune marele nostru poet Eminescu, cu un port național aproape uniform, grațiu românesc destul de bine păstrat, obiceiuri vechi, abundente, sunt pentru o echipă de cercetări admirabil teren de muncă și corelații. Act, crezând că prin cunoașterea realității la

fața locului vom putea să îndrumăm viața culturală, economică și sanitară, în concordanță cu substratul etnic-specific din această regiune, ne-am fixat asupra subiectului dat de însăși realitățile crude, care ne izbesc în ochi, în tot Banatul. Am ales și din această regiune într'adins două comune, *Borlovenii vechi și Pătaș*, pe care numai râul Niergă (Nera) le desparte, care sunt chiar la poalele unui versant al muntelui Semele și care reprezintă și din această regiune specificul etnic, cu viața lui plină de tezaure pentru folklor, port național și alte caractere specifice naționale.

Prin stăruința dlui prof. Iuliu Moldovan, președintele „Astrei” și a colaboratorului său Dr. P. Râmneanțu, s'a ales echipa de cercetări, care s'a compus din următoarele persoane: Dr. P. Râmneanțu, asistent la „Institutul de Igienă”, Cluj, pentru demografice, raseologie, alimentație, Dr. Făcăoaru, asistent pentru teste de inteligență, măsurări antropologice, Eugen Dabija, președinte de Tribunal, pentru probleme juridice, Dr. L. Netolitzka, șefă de lucrări pentru etnografice, ing. agronom Pavel Grecu, inspector, pentru agricultură, Dr. Chelcea Ion, asistent, pentru folklor, Dr. L. Ruva și Dr. Gh. Runcan, medici, pentru medicină terapeutică, Dr. Laeș Gh., pentru zootehnie, Ite Rusmir, Al. Damian, pentru științele naturale, probleme culturale, S. S. Moldovan, pentru istorie, inv. I. Nemeș, pentru istoria bisericii, Olga Tuzenco, pentru alimentație.

În ziua de 27 luntă, a. e. s'a oficiat în bisericile din Borlovenii-Vechi și Pătaș, chemarea duhului sfânt, în prezența echipei și a autorităților din județ, iar restul zilei a fost întrebunțat de membrii echipei pentru pregătirea sufletescă a locuitorilor din ambele comune, în vederea cercetărilor ce se vor începe în ziua de 28 luntă. Am ținut să menționez aceasta pentru că locuitorii satelor noastre au avut prea multe deziluzii în legătură cu culegerea datelor statistice, referitoare la vite, pământ, etc., atât pe vremea rășbolului, cât și după. De obicei, au urmat secvestrări de grâu, vite, impuneri noi și atunci era foarte natural, că dacă nu le dădeam explicații suficiente asupra rosturilor (cercetărilor) noastre, ni s'ar fi dat date false.

Odată pregătit satul, s'a procedat la cercetări în unele specialități, imediat. Pentru adunarea unor date statistice și pentru a pleca dela puncte esențiale, pentru scopul, pe care-l urmăream, am făcut câteva cercetări prealabile. Intreaga echipă a vizitat câteva gospodării ca să le cunoaștem mediul mai bine și factorii esențiali, apoi ne-am consfătuît laolaltă, compunând pe baza celor constatate în prealabil, fișa sanitară, economică, culturală și religioasă. Prin acestea, doream să cunoaștem starea sanitară, economică, culturală și religiozitatea celor două sate. Credeam, dela început, că datele acestor stări formează o parte însemnată din axa, pe care se grevează socialul unui sat, cunoscându-le pe acestea bine, cunoaștem, în linii generale, satul, la care apoi se mai adaugă celelalte cercetări din toate domeniile și carti, laolaltă, vor forma monografia socială a celor două sate.

Dar echipierii monografiști trebuie să țină cont, că combatul de experiență — satul — dela care cer echipierii disciplină necondiționată — în interesul populației, — pe toată durata cercetărilor și concurs larg — niciodată săteanul n'o dă așa cum ar trebui, pentrucă el cunoaște de mult timp că „domniții“ i-au cerut multe și nu i-au dat aproape nimic. Și de aceea echipa noastră a înțeles dela început și a plecat cu gândul să-i și *dea ceva*, momentan, din sufletul său, din mintea sa și chiar din banul său. Cu acest gând, când a pornit la drum, și-a dat titlul de echipă și pentru „realizări pe teren“. Fiecare membru, începând dela medic și până la bucătăreasa echipei a fost și un dascăl, un sfătuitor, propovăduitor al lucrurilor bune, o pildă de muncă, abnegație, morală și cinste. Savantul morocănos, lipsit de spiritul comunicativ, care se îngroapă numai în cercetările sale, fără să fie comunicativ, prietenos cu săteanul, nu este un monografist bun și nu poate să-și ajungă nici el scopul și nici satul să profite de prezența lui. Asta am știut-o dela începutul lucrărilor și de aceea pe echipierii noștri îl vedeam uneori adânciți în cercetările lor, alteori făceau pe prietenul sincer al țaranului, de multeori se urcau, în plină piață, pe mese și de acolo cuvântau poporul despre probleme importante, iar doam-

nele din echipă stăteau de vorbă, la bucătărie, la horă, biserică și în casă cu sătencele celor două sate.

De câteori n'am văzut pe doctorii echipei, frânți de oboseală, iar pe alți echiperi, luând noaptea în cap, pentru ca să-și isprăvească cercetările și programul zilei. De la ora 6 dimineața până la ora 9, cu trei ore întrerupere, pentru alimentare, toți echiperii au fost în plină acțiune. În totul căldurilor toride, nu le-a rămas nici timp pentru băi în aer liber, necum pentru alte distracții sau odihnă. Sărbătorile numai pe durata serviciului divin — când echipa a luat parte la serviciu — au fost ținute, încolo tot timpul a fost ocupat cu șezători, conferințe, vizite la gospodării, consultații medicale, tratamente. Această abatere creștinească s'a făcut numai în urma faptului că de sărbători aveam ambele comune la dispoziție, pentru programul nostru de ansamblu, altfel lumea, afară de cel destinați pentru cercetări, era la lucru.

Natural, că populația, văzând atâta abnegație, muncă stăruitoare și desinteresată și o conduită absolut ireproșabilă din punct de vedere moral și religios, cu respect față de conducătorii satului și față de administrația echipei, și-a întărit și mai mult convingerea că „Astra“ este o instituție, de la care se poate aștepta încă mult bine pentru satele sale. La acestea toate se mai adaugă și bilanțul realizărilor noastre și anume: peste 300 consultări medicale mai serioase, gratuite și tratamente medicale, 31 căsătorii de concubini, cursuri de gospodărie, cursuri de altă și agricultură, vaccinarea vacilor cu tuberculină, demonstrații intuitive pentru creșterea copiilor, sfaturi cu ocazia vizitelor gospodăriilor, șezători, conferințe din toate domeniile, cari interesează cele două sate, cu subiecte din viața lor, medicamente gratuite, demonstrații despre portul național.

Toate aceste realizări au mers paralel cu cercetările noastre și s'au încadrat perfect în rezultatele momentane obținute de către anchetatori și ele nu schimbă nimic din fondul programului nostru cultural pentru viitor, pe care-l vom aplica în aceste două comune și în toată regiunea Almăjului, după cercetări, ba dimpotrivă, sunt primele îndrumări ale noastre, cari converg într-o perfectă armonie cu vilttoarele noastre îndrumări.

Mijloacele de existență, lature foarte importantă pentru o echipă, căci în majoritatea echipierilor se compunea din oameni salariați ai unor instituții („Institutul de Igienă“ Cluj, de sub dir. dlui prof. Moldovan Iuliu și „Muzeul Etnografic“, de sub direcția dlui Vula, cari ne-au și dat concursul lor larg), lipsiți de alte venituri, cari prin o mică deplasare de la sediul lor își desechilibrează bugetul, deși s'au oferit gratis, fără nici-o recompensă, am căutat prin mijloacele, care le are despărțământul județean Caraș, să le punem la dispoziție cel puțin întreținerea și o parte din transportul lor. În acest scop am alcătuit o popotă, condusă în regle proprii, unde echipierii au luat masa și am avut și sediul echipei, pentru consfătuiri, pentru corelația materialului adunat și a cercetărilor întreprinse. Act au luat parte, la cursurile de gospodărie de sub d-na prof. M. Rusmir, cu femei din sat. Locuințe pentru echipieri s'au dat gratuit de către intelectualii satului și câțiva săteni fruntași. Prin munca ordonată și cheltuieli bine chibzuite, totalul cheltuielilor se ridică la o sumă minimă de Lei 21.000.— pentru întreținerea și transportul a 15 persoane, pentru o lună de zile, — și cu aranjarea bucătăriei, cu vasele necesare.

Pentru acest scop Despărțământul n'a primit nici-o subvenție, de niciert.

Cercetările echipei s'au încheiat în timpul prevăzut și fixat dinainte și rezultatele vor vedea lumina tiparului într-o monografie specială.

Până atunci însă, am ținut ca cele două sate să meargă înainte pe terenul realizărilor, în baza cercetărilor noastre și în acest scop am reorganizat cele două cercuri culturale, existente deja, pe noul baze și în vederea scopului urmărit.

Totuși, trecând peste acest mic neajuns, am organizat cercurile culturale ale noastre cu următoarele secții: Secția religioasă morală, secția economică, secția culturală-artistică, secția feminină și de gospodărie, având fiecare secție câte un președinte și secretar; în fruntea secțiilor se află președinții Cercurilor. Am înzestrat cercurile cu mobilier, local, biblioteca avută am augmentat-o, dând Cercului și o trusă sanitară, pentru primul ajutor. Aceste comitete, ale

celor două cercuri din Pătaș și Borloventi-Vechi, vor funcționa sub directa supraveghere a noastră și în baza cercetărilor efectuate la fața locului.

Din rezumarea, pe scurt, a evenimentelor în legătură cu cercetările monografice din comunele Borloventi-Vechi și Pătaș, se poate vedea că o mână de oameni cu voință dărză, înzestrați cu îndemnul la muncă și cu spiritul de sacrificiu, se pot înjgheba în echipe de cercetări, pentru facerea unor monografii a satelor noastre, fără prea mari cheltuieli.

Sunt mulți intelectuali, o rezervă prețioasă a neamului nostru, care așteaptă doar apelul „Astrei” pentru astfel de lucrări pe teren, și-și vor da obolul lor de muncă oricând, pentru satul, din care au plecat. Munca lor însă trebuie organizată după cerințele noastre și după o metodă științifică, adecvată la satul nostru.

În acest scop secțiile literare științifice ale „Astrei”, vor designa o secție aparte, care să se ocupe cu problema monografiilor sociale, cu cunoașterea satului, cu cercetări pe teren. Clujul are o pleadă gata de orice sacrificiu, compusă din prof. universitari, șefi de lucrări, asistenți, profesori secundari și alți intelectuali. La aceștia se vor mai adăuga intelectuali din provincie. Nu cred că la apelul acestei secții, organizate pe baze științifice, să nu răspundă specialiștii din toate domeniile științei. Despărțimintele noastre, care dispun de mijloace financiare, vor face apel la secția monografică a „Astrei” pentru compunerea echipelor cu specialiști din toate ramurile; în felul acesta, pentru cunoașterea satului, se vor face cercetări în sate din regiuni geografice distincte cu un specific etnic.

Odată cercetările terminate, pe baza lor se stabilește diagnoza satului sau chiar a regiunii.

Urmează partea a doua: executarea programului de muncă culturală, în urma cercetărilor făcute de echipa monografică.

1. Pentru acest scop, în urma cercetărilor făcute, se va aviza fiecare șef de serviciu, autoritate județeană, asupra măsurilor de luat și asupra programului cultural-economic-sanitar, de viitor al satului;

2. Cercul Cultural va fi reorganizat conform cerințelor acestor cercetări și el va fi, prin organele sale, execu-

torul programului de îndreptare și refacere a satului cu specificul său românesc și național;

3. Despărțămintele județene și de plasă vor fi în permanent contact cu autoritățile pentru o colaborare strânsă între ele și sat și vor supraveghea de aproape și personal ca programul să se execute întocmai;

4. Dacă cercetările se potrivesc pentru o regiune întregă, care are același specific etnic, cuprinde un tot geografic, măsurile de răspândire culturală, combaterea unor boli sociale etc. se vor extinde asupra întregii regiuni.

Activitatea despărțământului Gherla pe anul 1935/36

Desp. Gherla și-a ținut Adunarea generală la 28 Octombrie 1936 în comuna Livada, în fața unui public numeros de intelectuali și poporani. Președintele — dl *Emil Precup*, — a avut și de data aceasta bucuria de a înfrunsa tuturor, roadele unei activități, ce dovedește străduință continuă, entuziasm nestins, apostolat modest, dar plin de urmări binefăcătoare.

Despărțământul Gherla a completat bibliotecile cercurilor culturale din 31 comune, interesându-se deci de viața lor, care din momentul dotării trebuie mereu urmărită. Au conferențiat cu diferite prilejuri, în satele din jur și în Gherla, următorii fruntași ai „Astrei“:

Dl *Emil Precup* de 10 ori, dl *Emanoil Pioraș* de 6 ori, dl *S. Mihali* de 4 ori, dl *A. Șoldea* de 4 ori, El. Stigerten de 3 ori, dl *E. Balog* de 2 ori, dl *A. Straja* de 2 ori, d-na *Pop Lucreția* 1, d-na *Maria Pop* 1, d-na *Pop Emilia* 1, dl *Achim Ștefan* 1, dl *A. Baboș* 1, dl *Ioan Câmpian* 1, dl *Coriolan Cioban* 1, dl *I. Golfescu* 1, dl *Izidor Horgoș* 1, dl *Victor Montagna* 1, dl *Gh. Pîk* 1, dl *Ioan Suctu* 1, dl *Augustin Talos* de 2 ori.

Printre conferințele ținute remarcăm pe a dlui *E. Precup* despre „Educația tineretului“ arătând importanța acestei probleme și dând sfaturi binefăcătoare.

Un moment deosebit al activității desp. Gherla l-a alcătuit școala țărănească ce a funcționat în comuna Iclod între 29 Dec. și 1 Martie.

De asemenea Adunarea generală s'a desfășurat în cadrul unei bogate serbări, în care s'a afirmat încă odată idealismul fruntașilor noștri. Cu acest prilej, s'a reconstituit comitetul pe un nou ciclu de 5 ani, reelegându-se ca președinte, dl *E. Precup*, cărui a s'a recunoscut astfel frumoasa muncă ce o depune în desp. din Gherla.

Material informativ și cronică.

Mari momente în viața Bisericii Unite. Cu voia Domnului, bisericile noastre naționale s'au bucurat de noi și vrednici păstori sufletești meniți să dăruiască turmei omenești fericirea mântuirii veșnice. Laolaltă cu sfânta biserică ortodoxă, cea Unită a trăit în ultima vreme două impunătoare evenimente. Văduvită prin moartea Arhiepiscopului de înaltă amintire Vasile Suciu, biserica aceasta și-a ales și a fost numit ca Mitropolit al Eil. P. S. S. Dr. Alexandru Nicolescu, Episcop al Lugojului, iar în scaunul devenit vacant în acest fel, a trecut P. S. Sa Dr. Ioan Bălan ca Păstor al eparhiei Lugojului.

„Asociațiunea“ a cărei viață spirituală s'a împletit totdeauna armonie cu viața bisericilor naționale, urează noilor aleși o îndelungată și rodnică păstorie rugându-i să dea și mai departe societății noastre toată înalta lor oblaudire.

*

Episcopul Dr. Grigore Comșa: „Cultura satelor noastre“. Tiparul Tipografiei Diecezane, 1935. Pagini: 182. Prețul Lei 50.

O admirabilă lucrare care umple un gol și rezolvă în chip magistral o problemă ce-și aștepta de mult, fericita deslegare.

Regretatul cărturar de mână întâi — Episcopul de pioasă memorie — Gr. Comșa, a fost legat sufletește prin legături indisolubile de satele oltene, așezate într'un cadru pitoresc, la poalele Carpaților Făgărașeni, locul său natal. Acest fiu al naturii, își hrănea și își adăpa sufletul Său robust din izvorul inepuizabil ce-l oferă oricărui cărturar de seamă, comorile sufletești ale poporului nostru dela sate, pe cari, Episcopul Comșa prin lucrarea de față vrea să le vadă scoase la lumina zilei, apoi le vrea rodite și străbătute în întregime de razele binefăcătoare ale Evangheliei lui Hristos, singura forță capabilă să

spiritualizeze viața poporului românesc.

Din primele rânduri introductive ale acestei minunate scrieri, țâșnește sinceritatea, o sinceritate captivantă, cu care, autorul tratează și pătrunde problema despre scopul culturii la sate și concepția creștină a vieții satelor noastre, trăgând concluzia justă: că, satele românești cu toată comoara lor sufletească, fericite se vor simți abia atunci, când glasul Evangheliei lui Hristos va răsună în cultura lor.

Just și cu obiectivitate, autorul se pune de acord cu eminenții purtători de cuvânt ai spiritualității românești, când accentuează că în Statul român de după războiu nu ajunge să ne preocupăm numai de problemele economice și politice, ci, că factorul cultural are precădere în stat față de cel economic și financiar. Cultura este deci chemată să păstreze echilibrul ca nu cumva egoismul să mărească primejdia bunurilor materiale în detrimentul celor spirituale. Înțeleptul Ierarh subliniază apoi rolul principal în culturalizarea satelor ce trebuie să-l aibe alături de învățător, preotul, ca factor principal ce trebuie să stea în centrul vieții sufletești a satului.

Autorul își sprijină credința Sa în aceasta privință pe afirmațiile categorice ale profesorilor G. G. Antonescu, și D. Gusti, stabilind ca normă, adevărul, că alături de ceilalți factori ai spiritualității vieții românești la sate, preotul trebuie să se ocupe cu atât mai mult de cultura poporului — cu cât în sufletul acestui popor se găsească valori morale, deci legi obligatorii și veșnice pe cari le trebuie să le îndeplinească. Ori, cultura fiind realizarea socială a valorilor morale, de aceea o adevărată cultură trebuie să fie o cultură religioasă. Tocmai din acest motiv, autorul preconizează culturalizarea satelor prin colaborarea celor 2

factori ai satului, preotul și învățătorul, cari pe temelii concepției creștine a vieții, deci utilizând Evanghelia Mântuitorului, trebuie să deschidă în sufletul satului izvoarele cele mai curate ale iubirii ce se purifică morala vieții, iubire ce se luptă, mângăie, suferă și nădăjduiește.

Spre lauda și pentru miresmuirea memoriei P. S. Episcop Grigorie, îi poate servi faptul, ce aruncă o lumină vie asupra sufletului său sensibil la pătrunderea cuvintelor „Regelul Culturii”, Carol al II-lea al României, — Căruia, atunci, când Augustul nostru Suveran, a spus, că: Biserica a fost în trecut pivotul existenței noastre naționale — Vlădica Comșa îi răspunde: „Credem că este de datoria Bisericii, să-și ia partea sa de muncă din culturalizarea satelor” și, eu cred că temelia acestei lucrări de valoare stă în îndemnul sufletesc al P. S. autor, pentru a răspunde cuvintelor regești atât de măgulitor rostite la adresa Bisericii noastre strămoșești.

*

Pentruca să înțelegem în întregime ideile ce le urmărește și ce le rezolvă cu atâta competență, cu o rară înțelepciune și iscusință autorul în cele 10 capitole cum își împarte lucrarea; este necesar cred, să arătăm convingerile Sale intime, în ceea ce privește gradul de cultură al satelor noastre de astăzi. Din acest motiv, spune Vlădica Grigorie: „Vom discerne adevărul unice în această privință și ne răzimăm pe o cunoaștere a realităților dela sate și ne vom bucura să contribuim cu ceea ce putem contribui la îmbogățirea sufletului țărânului român dela sate care nu este destul de adăpat cu apele culturii”.

Cu o fineță demnă de remarcă, Episcopul Comșa, desvelindu-și întreaga și profunda Lui pătrundere a problemelor ce-L preocupă, — în capitolele: „Cultura și Duhul vremii”, apoi „Scopul culturii și scopul vieții”, face dovada înțelegerii integrale a duhului neprielnic pentru armonizarea culturii cu concepțiile de viață de astăzi, punându-și îngrijorat justa întrebare: „În mijlocul atâtor curente neprielnice unei des-

voltări armonioase a vieții noastre sufletești, ce face poporul românesc, acest popor ce dispune de o rară inteligență, lui înăscută, — ajungând la concluzia, că, singura putere ce poate azi cârmui pe om spre bine este credința în Dumnezeu, aceea credință care începe să dea roade deja în prima celulă a societății omenești, în familie. — Lumea materializată de azi preamărește munca dar nesocotește credința și atunci munca de culturalizare trebuie începută prin reîncreștinarea vieții familiale, care singură poate schimba sufletul, mentalitatea și moralitatea societății de astăzi. Pentru susținerea tezei sale juste, autorul prezintă o sumedenie de exemple cari toate edifică pe celitor.

Vorbind despre scopul culturii și scopul vieții, după ce lucrarea de față analizează părerile unor somități în această privință, autorul se oprește spunând: „Pe noi ne interesează cultura națională la sate”. Scopul acestei culturi trebuie să fie respectarea valorii omului și fortificarea conștiinței lui.

Cultura trebuie să precizeze dreptul omului în sine și față de aproapele, deci cultura trebuie să înlăture despotismul spiritual, ajungând să avem o voință călăuzită de scopurile unei vieți superioare.

În capitolele despre: „Cultură în concepția creștină a vieții” apoi: „Scopul culturii și noțiunea personalității” se conturează acea concepție superioară a autorului despre viață și despre scopurile ei, care îl distinge și îl așează pe Episcopul Comșa între marii cugetători ai neamului nostru. Creștinul pătruns de tainica colaborare a lui Dumnezeu cu noi chiar și în viața aceasta, scrie aici pagini de o uimitoare claritate, pagini unde păstorul sufletesc al Eparhiei Aradului de ieri, înștruie ca tot atâtea mângăirare fără de preț, cuvântul Evangheliei într-o salbă minunată, cuvânt scos din vechiul și noul Testament acestei cărți a tuturor înțelepciunilor, cari despice în fața ochilor cititorului veșnicia cu toate tainele ei, taine atât de atractive pentru cel credincios, Doar credinciosul, spune înțeleptul autor,

simte că trebuie să colaboreze cu Creatorul său pentru întemeierea împărăției lui Dumnezeu aici pe pământ.

Ca scop al vieții, această minunată lucrare, stabilește: Trebuie să iubim pe Dumnezeu, conștiinți că Dumnezeu captează simțurile și izbucnirile sufletului nostru, câtă vreme noi trăim într'insul. Vieța pământească trebuie să fie deci călăuzită de o întăi supremă, aceia, de a ne bucura de dragostea vecinică a lui Dumnezeu, mărturisind și slăvind noi în vieța noastră pe Dumnezeu.

Prea Sfinția Sa arată apoi evoluția unei personalități culturale și conchide, că, creștinul este cea mai înaltă concepție a personalității și că scopul adevăratei culturi are o menire mai înaltă pe care o indică personalitatea creștină, întrucât personalitatea creștină singură își stabilește condițiile existenței sale după legile imutabile și neperitoare ale ziditorului a toate.

Foarte puțin dintre cercetătorii vieții și ai nivelului cultural al satului românesc, au putut pătrunde structura sufletească a acestui nucleu social, căci, pentru ca să cunoști satul în toate pulsațiile vieții lui sufletești, trebuie să ai pe lângă o nemărginită dragoste față de viața și desfășurarea vieții dela sate, și o vastă pricepere a evoluției acestei vieți pe care să o ști nrmări, cum o știe face aceasta Vlădica Grigore, în cartea Sa: „Cultura satelor noastre“, la capitolul: Cultura actuală a satelor.

Centrul vieții culturale la sate este biserica, de aceia și în domeniul cultural, țaranul le privește pe toate prin prisma credinții, căutând poporul dela sate în fiecare faptă, răsplata sau pedeapsa lui Dumnezeu. Credinciosul nostru popor dala sate a ajuns pe scara culturală, cu ajutorul credinții lui, la o treaptă înaltă, devenind criteriul Evanghelice, pentru judecarea faptelor omenești ce să desfășoare în jurul său, o trăsătură fundamentală, a vieții și a culturii poporului nostru dela sate. Dar această cultură ce-și ridică mărșul său palat pe piedestalul credinții și a fricii de Dumnezeu, trebuie azi păzită de influențele nefaste ale du-

hului vremii — duh neprielnice operei de culturalizare a satelor noastre. Iar, îndrumătorii acestei culturalizări, trebuie să imunizeze satul de miezmele unei vieți păgubitoare, necreștinești și neromânești, apoi trebuie să dea satului Instituțiile și cunoștințele necesare pentru pricepere din partea tuturor a direcției culturale de azi, care cere mai multă rezistență sufletească ca în trecut.

Autorul enumără societățile cetind la culturalizarea satelor noastre, vorbește apoi despre practica lor și ajunge la concluzia: „Tot ce să face azi, nu este suficient!“

Pentru progresele necesare în viitorul cultural al satelor, înțeleptul îndrumător dă soluții dintre cele mai ferice, și anume: Înainte de toate ne face atenți pe toți să avem grije de sănătatea fizică și morală a săteanului român, având doar eu toți, o singură dorință: Drem adecă să avem la sate un popor sănătos, pe care trebuie să-l legăm cu legături indisolubile de gila strămoșească pătrunși de adevărul, că o continuitate pe acelaș pământ, de sute de veacuri, înseamnă: *Întărirea vieții noastre naționale!* Să-l ferim pe țaran de prmejdile orașului cu care el este azi în contact permanent. Aici, spune autorul, trebuie să intervină pătura cultă a intelectualilor cât cunosc prea bine primejdile orașului. De aceea orașanul să arate săteanului, că și el ține la religie, la tradiție, la poartă, la cântece, etc.

Episcopul Gomșa cere, și cu drept cuvânt, ca Biserica strămoșească, și din acest punct de vedere, să fie la postul ei de onoare. De aceea problemele pe care le tratează intelectualii în fața poporului, ei trebuie să le treacă întâi prin prisma credinții și a omeniei, căci lămurirea tuturor problemelor sub raport religios — singur acest metod, dă rezultate ferice.

O deosebită atențiune trebuie dată lămuririlor igienice, din motivul, că sufletele robuste condiționează trupuri sănătoase. Medicii să se apropie deci de toate societățile chemate să facă educația adulților și a tineretului dela sate. Biserica să întindă o mână frățească medicilor

ce cutureeră satele noastre, împreună știind în sufletul poporului înțelepciune într-o păstrarea sănătății.

Țăranul să aibă și o bună cultură economică — să-și cunoască solul și istoria naturală a plantelor ce le cultivă.

În ceea ce privește apoi cultura generală a țăranilor, autorul își fixează în această privință credința. Sa prin următoarele: „Biserica noastră dorește mai mult decât ori cine ca școala populară dela sate să devie un instrument al culturii naționale, având în vedere mai presus de toate formarea caracterului național. De aceea școala dela sate va trebui să trezească mândria de rasă a fiului de țăran, făcându-l să cunoască perfect, mai întâi ținutul lui mai restrâns, în care s'a născut și a crescut. Căci numai astfel țăranii noștri va fi pentru noi: „*Cetatea de refugiu*“ în fața primejdțiilor de tot soiul.

Drept principii și mijloace pentru răspândirea culturii la sate, lucrarea „Cultura satelor noastre“ dă soluții dintre cele mai fericite. Înainte de toate autorul răspunde la întrebarea: Cine să ducă și cine să conducă acțiunea culturală la sate? Drept răspuns, tot autorul accentuează cu toată puterea convingerii Sale, că munca de culturalizare a satelor nu se poate face decât printr-o intimă colaborare a tuturor factorilor conducători ai satului. Satele nu se mai pot lăsa la discreția întâmplării. De aceea preotul, învățătorul, notarul și medicul, trebuie să-și înfrățescă forțele în acest scop.

Cuvinte de lămurire prețioase urmează apoi asupra: Societăților tineretului. Straja Țării. Societatea bărbatilor, a Cursurilor de iarnă, a Societății femeilor, Muzică și Coruri, Sporturilor la sate. Teatrul sătesc, etc.

Continuă apoi cu înșiruirea altor mijloace de cultură pentru sate ca: Cartea poporului. O legislație sănătoasă și chibzuită Școala țărănească. Lupta împotriva analfabetismului. Instituții culturale în jurul școlii. Presa pentru sate. Casele naționale. Drept încheiere, în această lucrare, ce aduce servicii reale culturii româ-

nești, în capitolul Biserica și Cultura Satelor, aflăm fixate: credință și concepții care fac cinste și Bisericii și autorului lucrării de față și anume: La pag. 163: „Biserica noastră ortodoxă trebuie să-și ia partea sa din răspândirea culturii și pe motivul că noi am moștenit valori culturale pe cari nu avem voie a le lăsa să se destrame ca pânza Penelopei și astfel Statul ar trebui să ne dea tot sprijinul în această privință. Iar Biserica e datoră să țină contact cu toate întreprinderile particulare de difuzare a culturii în popor. Statul nostru românesc este un stat de cultură și de aceea el nu se poate mulțumi numai de a ajunge în dezvoltarea lui continuă la o gospodărie perfectă, ci înainte de toate trebuie să urmărească țința, de a creta cât mai multe *bunuri ideale*, fiindcă aceste bunuri îi dau prestigiul și greutatea în fața lumii.

Pentru sistematizarea acțiunii Bisericii în această privință, Vlădica Comșa a preconizat: înființarea Caselor culturale bisericesti, Bibliotecile parohiale, Comitetele culturale, Cercurile preoțesti, Corurile bisericesti și Presa bisericască.

La sfârșit, după ce autorul ajunge la concluzia că Bisericii trebuie să-i revină cel mai mare rol în „culturalizarea satelor își îndreaptă din nou privirile smerite spre „Voevodul culturii“, spre Majestatea Sa, Regele Carol al II-lea al României, dela care așteptăm să ne vină sprijinul pentru ca Biserica să-și poată face *integral* datoria pe teren cultural.

*

Iată o lucrare, valoarea științifică a căreia, din toate punctele de vedere, este incontestabilă. Iar, în ceea ce privește contribuția acestei capo d'opere, în domeniul lămuririi și a deslegării în chip practic a problemei culturalizării satelor, această contribuție, este de neprețuit.

Nu-mi pot închipui, ca pe masa de lucru și pe ecranul sufletesc al preocupărilor superioare ale intelectualilor noștri adunați în jurul altarelor culturalizatoare ale „Astei“, să lipsească această lucrare, care îndrumă, rezolvă probleme și deschide noi orizonturi pentru toți con-

ferențiarilor „Astrei“, precum și pentru întreaga pătură intelectuală românească.

Inchei făcând o sinceră constatare și anume: În șirul celor *una sultă* lucrări tipărite și răspândite de cărturarul Vlădică, Grigore Comșa, — lucrării de față, care este ultima ce vede lumina zilei — zic acestei lucrări, se vede că i s'a hărăzit menirea de a învălui memoria râvnitorului în spre tot mai multă lumină pentru poporul Său și pe veci neuitatului ei autor, într'o aureolă a recunoștinții și aceia a admirației, cu care intelectualitatea românească în general și în special membrii „Astrei“ îi vor slăvi numele Lui de mare și erudit cărturar.

Prototop Lt.-Colonel I. DĂNCILĂ.

Tipografia Mureșenilor. Despărțământul Brașov al „Astrei“ a serbat Duminică în 1 Noemvrie o mare biruință. Ea se alătură cununei de realizări, prin care acest Despărțământ se așează în fruntea organizațiilor Asociației noastre S'a sărbătorit adică, în această zi, în cadre mult mai modeste decât evenimentul ar fi meritat-o, trecerea definitivă în posesiunea „Astrei“ locale a vechii tipografii a Mureșenilor, în care s'a tipărit în curs de decenii *Gazeta Transilvaniei*, și o mulțime de cărți ducătoare la lumină în masele românești de dincoace de Carpați. Tipografia aceasta o cumpărase ea „Astra“ brașoveană cu doi ani înainte. În momentul acela însă întreprinderea era atât de încărcată de datorii, încât mulți dintre aceia care au săvârșit atunci acest act se întrebau dacă ea nu va fi mai mult o povară decât un izvor de câștig material și moral. Brașovenii sunt însă oameni cari nu se tem de riscuri. Au dovedit-o aceasta de atâtea ori în trecut lor. Cu energia lor întreprinzătoare au biruit și de astădată riscul. În curs de doi ani, datoriile au fost achitate toate; mai mult: localul tipografiei a fost cu totul renovat și i-a fost alăturat, tot în acest răstimp, o vastă compactorie. Astăzi numeroasele cărți, cu care se îmbogățește an de an biblioteca „Astrei“ brașovene, se compactează aici,

„Astra“ locală realizând astfel un important câștig. În raportul pe care ni-l înainta în anul acesta, „Astra“ brașoveană justifică astfel cumpărarea acestei tipografii: „a) Tipografia Mureșenilor și a *Gazetei Transilvaniei* nu poate să dispară și „Astra“ are obligația morală de a o salva; b) Orice întreprindere românească ce dispăre, e un bun pierdut din patrimoniul românismului și un pragiu al prilej de a pune pe drumuri atâtea familii; c) „Astra“ având o tipografie proprie, va putea da de lucru la atâtea români; contând pe sprijinul instituțiilor românești și pe al particularilor va putea să o reactiveze, punând-o în slujba culturii“. Astăzi aceste gânduri străbătute de o înaltă vrednicie românească, au devenit realitate. Instituția încărcată de un atât de meritat prestigiu a fost salvată dela piere. Ea pune la dispoziția „Astrei“ importante resurse materiale, care se vor transforma în bun spiritual pentru românii din Țara Bârsei. Când stai de vorbă cu Aștriiștii brașoveni, cari au săvârșit această biruință, ei îți vorbesc cu ochii scăpărători de nădejdi, de binecuvântatele consecințe pe care le va avea această reînviere a unei vechi instituții, nu numai pentru slova românească locală, ci pentru întreaga carte și presă românească ardeleană, ajunse astăzi la mare restricție. Avem încrederea că cel puțin o parte din aceste planuri vor fi duse în curând la îndeplinire. Brașovenii au dovedit-o de atâtea ori că sunt înzestrați cu un fel de virtute miraculoasă, cu ajutorul căreia reușesc să clădească cetăți trainice până și în nisipur șovărilor și neputințelor celor mai descurajatoare. (ib.)

*

Șoimii... contagioși. Viața românească renaște în câteva regiuni ardelene, într'un mod cu totul surprinzător, în urma înmulțirii organizațiilor de Șoimi ai Carpaților. În paginile acestei reviste și în alte publicații, s'a subliniat adesea acest fenomen, care ne umple de mândrie și de încredere în activitatea binefăcătoare a „Astrei“. Atâta simpatie și-au câștigat pâleurile de Șoimi, mai

ales în mijlocul satelor, încât cei cari i-au văzut odată, nu-i mai pot uita și foarte mulți iau hotărârea de-a-i imita. Până când ideea organizației a prins teren, a trebuit o propagandă energică și îndelungată, pentru care dl prof. Dr. Iuliu Hațieganu, conducătorul Șoimilor, nu poate fi îndeajuns de elogiat. Dsa a făcut această propagandă nu numai cu o tehnică admirabil însușită, ci și cu fanatismul unei adevărate credințe. Decepțiile au fost în primul an atât de numeroase, încât fără de acest fanatism, cu greu ne putem închipui, cum ar fi putut continua lupta pentru această binecuvântată idee de salvare și reconfortare a rasei. Astăzi propaganda se face prin simplul contact cu organizațiile, dela sat la sat, dela județ la județ. Țăranii înșiși cer să li se comunice secretul de a înfiripa și în comuna lor un cuib de Șoimi, cu care să se ia apoi la întrecere cu organizațiile din comunele apropiate. Județul Cluj e contaminat aproape în întregime. Din el ideea a trecut, în acest fel, în jud. Someș. Mureșul este plin și el de cuiburi șoimărești. El face astăzi aproape o concurență Clujului... Datorită energiei unui tânăr, un cuib de Șoimi foarte spornic a luat ființă la Zlatna și promise să-și risipească pașii pe întreg teritoriul Munților Apuseni. Blajul a rămas atât de impresionat de manifestațiile șoimărești, făcute cu prilejul adunării noastre jubiliare, încât dl Al. Lupeanu, preș. desp. de acolo, nu mai priddește cu cererile satelor de a fi înzestrate cu astfel de organizații. (ib.)

Școale superioare muncitorești. „Astra“ a fost preocupată de grija educației clasei muncitoare, care se formează în orașele ardelenne, încă din primul an de după Unire. Problema a fost nu numai discutată cu mult interes, ci s'a trecut și la realizări. Durere însă, din numeroase pricină, pe cari nu le putem înșira acum, ideea nu și-a putut încă face drum în mijlocul aceloră, cărora înainte de toate se adresa, al muncitorilor. Numărul acestora crește

astfel în mod vertiginos și de educația lor nimeni nu se îngrijește. Fabrica, mina și în genere orașul nu numai îi abrutizează, ci îi îndepărtează și de matca românismului. E timpul să ne alarmăm de acest fenomen dezastruos. Succesul pe care l-am avut cu școalele noastre fărăneștii, ne dă dreptul să sperăm o îndreptare și în acest domeniu. Avem de altfel informații dela Desp. noastre din Brașov, Cluj, Jiū (Petroșani) că se fac încercări insistente pentru ca „Astra“ să cucerească sufletele muncitorilor și muncitoarelor române. Poate în curând vom fi surprinși de un mare succes, cu putere de contagiune, așa cum a fost succesul dlui Ilea cu școala fărănească dela Sighet. Până atunei noi rugăm pe dnii preș. ai desp. noastre din regiunile urbane și miniere să nu părăsească nici un moment gândul de a se apropia de muncitorii. Să nu uite că aici primăria care ne amenință este cu mult mai mare, decât la sate. Țăranul are marele sprijin al tradiției atât de vli și de poruncitoare în mediul lui. În orașele și regiunile miniere viciate de influențe streine de interesele noastre etnice, muncitorul român a fost lăsat întâmplării, ajungând să-și părăsească până și limba maternă, pentru a nu mai vorbi de religie. Cu idealismul ei generos, „Astra“ e singura care îi poate oferi un liman în care să-și găsească mângâiere și întremare sufletească după orele de cumplită trudă în fabrică și mină. (ib.)

*

„Manifestul revoluționarilor dela 1885“ conferința pe care dl prof. Al. Lapedatu a ținut-o la Adunarea generală dela Blaj în fața Maiestății Sale Regelui și Marelui Voevod Mihai, în ședința festivă a secțiunilor științifice-literare, sosindu-ne după încheierea primelor noastre coale, publicarea ei va trece în întregime în numărul viitor al „Transilvaniei“ (1: 1937), când cititorii noștri vor avea înalta plăcere de a trăi alături de distinsul conferențiar câteva momente emoționante și glorioase ale istoriei contemporane.

Sumarul buletinului de tehnică a culturii „Transilvania“

Anul 1936 *)

Articole de fond :

<i>M. S. Regele :</i>	Cuvântarea dela Adunarea din Blaj	—	4 ;	481—84
<i>Bălan Dr. N. Mitropolit :</i>	Cuvântarea dela Blaj	— — — —	4 ;	493—493
<i>Bălan Dr. N. Mitropolit :</i>	Cuvânt rostit în Ziua Unirii 1 Dec. 1936		6 ;	545—549
<i>Nicolescu Dr. Al. Mitr. :</i>	Cuvântarea dela Blaj	— — — —	4 ;	495—96
<i>Agârbiceanu :</i>	„Astra” și revizionismul	— — — —	6 ;	549—552
<i>Angelescu Dr. C. :</i>	Cuvântarea dela Blaj	— — — —	4 ;	496—8
<i>Baiulescu B. Maria :</i>	Cuvântarea dela Blaj	— — — —	4 ;	503
<i>Dima Al. :</i>	În pragul unui an nou	... — — —	1 ;	1—4
<i>Gusti Prof. D. :</i>	Cuvântarea dela Blaj	— — — —	4 ;	499—502
<i>Kirișescu Const. :</i>	Cuvântarea dela Blaj în numele Ateneului Român	— — — —	4 ;	505—08
<i>Moldovan Dr. Iuliu :</i>	1 Iunie 1936	— — — —	3 ;	125
<i>Moldovan Dr. Iuliu :</i>	Tot despre școlile țărănești	— — — —	3 ;	126—137
<i>Moldovan Dr. Iuliu :</i>	La jubileul de 75 de ani ai „Astrei“	— — — —	4 ;	189—93
<i>Moldovan Dr. Iuliu :</i>	Introducere la raportul general pe anul 1935—36	— — — —	4 ;	337—340
<i>Moldovan Dr. Iuliu :</i>	Cuvântarea dela Adunarea din Blaj	— — — —	4 ;	484—493
<i>Nandriș Prof. Gr. :</i>	Cuvântarea dela Blaj, în numele „Soc. pt. cultura rom. din Bucovina“	— — — —	4 ;	508—10
<i>Pop Ștefan :</i>	Cuvântarea dela Blaj, în numele Ligii Culturale	— — — —	4 ;	504—05
. . .	Apel	— — — —	2 ;	61—64

Figuri și fapte pilduitoare din trecut.

<i>Lupaș I. :</i>	Andrei Bârseanu ca președinte al „Asociațiunii”	— — — —	4 ;	194—97
<i>Moisil Iuliu :</i>	Vătășii sau fraternități și decurii sau vecinătăți	— — — —	3 ;	132—146
<i>Moldovan Dr. Iuliu :</i>	† Episcopul Nicolae Ivan	— — — —	1 ;	5—6
<i>Petrescu P. H. :</i>	† Episcopul Roman Ciorogariu	— — — —	1 ;	6—7
<i>Petrescu P. H. :</i>	George Coșbuc — propagandistul cultural	— — — —	1 ;	8—16
<i>Petrescu P. H. :</i>	Din trecutul Asociațiunii	— — — —	2 ;	65—77
<i>Petrescu P. H. :</i>	Un îndrumător al culturii poporului: I. Alex. Lapedatu	— — — —	6 ;	553—556
<i>Preda Dr. G. :</i>	Vasile Goldiș, președinte al „Astrei“	— — — —	4 ;	198—205

Îndrumări culturale.

<i>Breazu Ioan :</i>	Necesitatea sistematizării și intensificării propagandei în cadrele „Astrei“	— — — —	6 ;	565—571
<i>Căliman Dr. N. :</i>	Școala țărănească pentru femei	— — — —	5 ;	511—524

*) Prima cifră indică numărul revistei, a doua numărul paginilor.

<i>Dima Al.:</i>	Probleme ale școalei țărănești — — — —	1;	17—22
<i>Moldovan Dr. Iuliu:</i>	Către Președinții despărțămintelor și cercurilor noastre culturale — — — —	6;	563—565

Material pentru conferințe, șezători, etc.

<i>Agârbiceanu I.:</i>	Unitatea sufletească — — — —	1;	23—29
<i>Brânduș Ing. Gh.:</i>	Legătura dintre muncă și bani, în viața economică — — — —	1;	29—36
<i>Nicoară Dr. Eugen:</i>	Prietenii și dușmanii omenirii: microbii	2;	78—90
<i>Oțoiu Prof. I.:</i>	Importanța pășunilor pentru creșterea vitelor — — — —	6;	572—576
<i>Petrescu P. H.:</i>	Piese teatrale, vrednice de jucat — —	1;	35—38
<i>Petrescu P. H.:</i>	Piese teatrale, vrednice de jucat — —	2;	90—92
<i>Petrescu P. H.:</i>	Ziua „Astrei” — — — —	2;	92—93
<i>Trifu Dr. Sabina:</i>	Bucătăria țărancei române — — — —	3;	156—177
<i>Vlaicu V.:</i>	Cooperativele noastre cele mai vechi —	3;	147—155

Din activitatea altor societăți culturale.

<i>Dima Al.:</i>	Fundația Culturală Regală „Principele Carol” — — — —	6;	577—582
<i>Dragomir Ioan:</i>	Prinos de recunoștință marelui dascăl Gheorghe Lazăr — — — —	6;	582—588

Din activitatea „Astrei” culturale.

<i>Agârbiceanu I.:</i>	Asociațiunea transilvană pentru literatura rom. și cultura poporului rom. — „Astra”	2;	94—105
<i>Agârbiceanu I.:</i>	Secțiunile literare-științifice ale „Astrei” (1911—1936) — — — —	4;	211—26
<i>Bologa Dr. V.:</i>	Istoricul Școalei civile de fete (1911—1936)	4;	293—327
<i>D. Al.:</i>	Congresul școalei țărănești a „Astrei” la Sighet — — — —	1;	39—45
<i>D. Al.:</i>	Activitatea desp. Aiud în 1934—35 — —	1;	45—46
<i>D. Al.:</i>	Infăptuirile actuale ale „Asociațiunii” —	2;	106—114
<i>D. Al.:</i>	Școlile țărănești — — — —	2;	114—118
<i>D. Al.:</i>	Adunarea jubiliară dela Blaj — — —	5;	525—531
<i>D. Al.:</i>	Activitatea despărțământului Gherla pe anul 1935—36 — — — —	6;	598—599
<i>Hațegan Dr. I. și Spârchez Dr. T. Ilea Dr. V. Petrescu P. H.:</i>	Șoimii Carpaților — — — —	4;	231—35
<i>Rusmir Ilie:</i>	Darul Astrei jubilar: Școala țărănească	4;	226—37
	Continuarea activității „Asociațiunii” dela 1911—1936 — — — —	4;	206—209
	Echipa de cercetări monografice și realizări practice din comunele Borlovenii vechi și Pataș — — — —	6;	589—598
* * *	Desp. Baraolt (Trei Scaune) — — —	}	3; 178—182
* * *	Desp. Astra Băsești — — — —		
* * *	Desp. Budila — — — —		
* * *	Desp. Ocland — — — —		
* * *	Desp. Ozun (Trei Scaune) — — —		
* * *	Desp. Salonta — — — —		
* * *	Desp. Sân Martin (Ciuc) — — —		
* * *	Desp. Săvârșin — — — —	}	4; 210—211
* * *	Desp. Timișoara — — — —		
* * *	Mijlocul de propagandă lit. și cult. ale „Asociațiunii” și dezvoltarea lor — —	4;	210—211

	Cursuri de analfabeți	4;	236
	Cursuri de impletit	4;	236—37
	Expoziții	4;	237
	Serbări și monumente	4;	237—39
	Teatru	4;	239—241
	Conferințe și prelegeri pop.	4;	241
	Publicațiile „Asociațiunii”	4;	242—53
	Revista „Transilvania”	4;	253—260
	Casele Naționale	4;	260—261
	Administrarea averii „Asociațiunii” pe anii 1911—1935	4;	262—267
	Bursele acordate de „Asociațiune” în anii 1911—1936	4;	268—292
	Muzeul central al „Asociațiunii” și Muzeul „Avram Iancu”	4;	322—27
	Biblioteca centrală	4;	328
	Regionalele și desp. „Asociațiunii”	4;	329—334
	Membrii „Asociațiunii” pe anii 1911—35	4;	334
	Convocare la adunarea generală din Blaj	4;	335—336
	Activitatea comitetului central în cursul anului 1935—36	4;	340—352
	Activitatea desp. București	5;	532
	Activitatea desp. Năsăud	5;	533
	Activitatea despărțământului Gherla	6;	598
	Programul de activitate al desp. Arad	5;	533—536
Anexa I.	Raportul secretariatului general al secțiilor pe anii 1935—36	4;	353—375
Anexa II.	Activitatea desp. în anii 1935—36	4;	376—429
Anexa III.	Bilanț general al Asociațiunii pe 1935	4;	430—445
Anexa IV.	Bilanț general al Internatului de fete pe 1935—36	4;	446—49
Anexa V.	Proiect de buget pentru „Asociațiune”	4;	450—467
Anexa VI.	Tabloul bursierilor „Asociațiunii” pe anii 1935—36	4;	468—469
Anexa VII.	Tabloul sumar al conf. și preleg. pop., al bibliotecilor desp. cu președinții lor	4;	470
Anexa VIII.	Tabloul sumar al conf. și preleg. după materia tratată	4;	469—472
Anexa IX.	Tabloul membrilor decedați	4;	473
Anexa X.	Tabloul sumar al membrilor „Asociațiunii” pe 1935—36	4;	474—78

Material informativ și cronici.

<i>Dăncilă Prot. I. Lt.-Col.:</i>	Episcopul Grigore Comșa: „Cultura satelor noastre”	6;	600—604
<i>D. Al.:</i>	Dela desp. „Astrei” Constanța. Dela desp. Sighișoara. Munca desp. Mediaș. Dela desp. „Astra” Băsești. Școalele țărănești ale anului în curs. Tabloul ajutoarelor trimise de despărțămintele „Asociațiunii” pentru Basarabeni infometaji	1;	49—51
<i>D. Al.:</i>	A II-a expoziție a echipelor regale studențești	1;	52
<i>P. P. H.:</i>	„Cultura satelor, cum trebuie înțeleasă” de Henri H. Stahl	1;	52—55
<i>P. P. H.:</i>	„Valea bunicii”	1;	55—57
<i>P. P. H.:</i>	Cinematograful educativ	1;	57—59

<i>P. P. H. :</i>	George Coșbuc pentru carte și împotriva biroucrăției — — — — —	2 ;	119—123
<i>P. P. H. :</i>	Completare la tabloul ajutoarelor pentru Basarabeni infomețați — — — — —	2 ;	123
<i>P. P. H. :</i>	Câți intelectuali erau membri ai Asocia- țiațiunii în 1905. Președinții desp. noas- tre în 1921 — — — — —	2 ;	123—124
	Concursul literar al „Astrei” — — — — —		
<i>Preda Dr. Gh. :</i>	„Fundatiile Regale ale României — — — — —	1 ;	47—48
<i>Vălcovici V. :</i>	Conferințe ținute la postul de radiodifu- ziune din București — — — — —	2 ;	123
•	Pr. N. Colan, episcop al Clujului — — — — —	3 ;	183
•	Dr. G. Bujoreanu : Boli, leacuri și plante de leac, cunoscute de țărâtimea română	3 ;	183—184
•	Dr. E. Nicoară și V. Netea ; Murăș, Murăș, apă lină — — — — —	3 ;	184—186
•	Cursurile de vară ale univ. „N. Iorga”	3 ;	186—187
•	Propaganda radiofonică în Cehoslovacia	3 ;	187—188
•	Bibliografie — — — — —	1 ;	59
•	Bibliografie — — — — —	3 ;	188
•	Circulară către desp. Asociațiunii — — — — —	5 ;	537
•	Ce să citească poporul — — — — —	5 ;	538—539
•	Librarul propagandist cultural — — — — —		
•	Bibliotecarul, imblânzitorul de cărți — — — — —	5 ;	540—41
•	O istorie a propagandei pentru cultura pop. cehoslovac — — — — —	5 ;	539—540
•	Cum a prevestit președ. nostru, Andrei Bârseanu furtuna împilării popoarelor — — — — —	5 ;	541—542
•	Bârseanu furtuna împilării popoarelor — — — — —	5 ;	543—544
•	Rectificare — — — — —	5 ;	544
•	Bibliografie — — — — —	5 ;	544
•	Mari momente în viața bisericească — — — — —	6 ;	600
•	Tipografia Mureșenilor — — — — —	6 ;	604
•	Șoimii .. contagioși — — — — —	6 ;	604—605
•	Școale superioare muncitorești — — — — —	6 ;	605
•	Manifestul revoluționarilor dela 1885 — — — — —	6 ;	604

